

Talousnäkymät ja palkanmuodostus

Talousnäkymät ja palkanmuodostus

Julkaisija VALTIONEUVOSTON KANSLIA		KUVAILELEHTI 24.6.2015	
Julkaisun laji Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan raportti		Toimeksiantaja Valtioneuvoston kanslia	
Tekijät Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan sihteeristö (VM)		Toimielimen asettamispäivä 18.10.2012	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Taloussnäymät ja palkanmuodostus Ekonomiska utsikter och lönebildning			
Tiivistelmä <p>Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan palkanmuodostuksen seurantaraportissa selvitetään ansioiden, hintojen ja ostovoiman sekä kilpailukyyn kehitystä ja kehitysnäkymiä. Toimikunta hyödyntää arvioissaan valtiovarainministeriön suhdanne-ennustetta, joka on julkaistu VM:n kansantaloussosaston taloudellisessa katsauksessa 17.6.2015.</p> <p>Valtiovarainministeriön kansantaloussosaston ennusteen mukaan ansiot nousevat vuonna 2015 1,1 % ja kuluttajahinnat 0,1 %. Palkansaajien yhteenlasketun käytettävissä olevan reaalitylon eli ostovoiman arvioidaan lisääntyvän 0,8 % vuonna 2015. Tähän on vaikuttanut erityisesti poikkeuksellisen alhainen inflaatio. Vuosina 2016–2017 ostovoiman arvioidaan säilyvän keskimäärin ennallaan.</p> <p>Komission ennusteen mukaan Suomen koko talouden yksikkötyökustannusten kasvu hidastuu tulevina vuosina. Maltillisista palkkaratkaisuista johtuen Suomen kustannuskilpailukyky vahvistuu hieman suhteessa muuhun euroalueeseen.</p> <p>Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan kokoonpanoon kuuluvat: Antti Aarnio (STTK), Jorma Antila (Metalliliitto), Jonna Berghäll (VM), Jari Haapasalmi (EK), Terhi Heikkinen (EK), Margareta Heiskanen (KT), Erno Järvinen (MTK), Jarkko Kivistö (SP), Eugen Koev (Akava), Olli Koski (SAK), Petri Malinen (SY), Jussi Mustonen (EK), Seppo Nevalainen (STTK), Hannele Orjala (TK), Helena Pentti (SAK), Pekka Sinko (VNK), Pentti Tuominen (VM), Markus Sovala (VM, pj.), Mikko Spolander (VM, vpj.), Mikko Sariola (VM, siht.) ja Marko Synkkänen (VM, siht.).</p>			
Avainsanat palkanmuodostus, kilpailukyky, ostovoima			
Sarjan nimi ja numero Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan raportti 24.6.2015		Kieli Fi	Kokonaissivumäärä 40
Kustantaja Valtioneuvoston kanslia		Julkaisun jakelu Julkaisu PDF:nä: vnk.fi/julkaisut Lisätietoja: julkaisut@vnk.fi	
Taitto Valtioneuvoston kanslia, Anja Järvinen		Painopaikka Raportti julkaistaan ainoastaan sähköisesti PDF:nä	Luottamuksellisuus Julkinen

Utgivare STATSRÅDETS KANSLI		PRESENTATIONSBLAD 24.6.2015	
Typ av publikation Rapport av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling		Uppdragsgivare Statsrådets kansli	
Författare Sekretariatet för utredningskommissionen för inkomst- och kostnadsutvecklingen (FM)		Datum då utredningen tillsattes 18.10.2012	
Publikationens namn Ekonomiska utsikter och lönebildning			
Referat <p>I den uppföljningsrapport om lönebildningen som utarbetats av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling redogörs det för hur inkomsterna, priserna, köpkraften och konkurrenskraften utvecklas samt utvecklingsutsikterna för dem. Kommissionens bedömning baserar sig på finansministeriets konjunkturprognos, som har publicerats i finansministeriets ekonomiska översikt av den 17 juni 2015.</p> <p>Enligt finansministeriets ekonomiska avdelnings prognos kommer inkomsterna att stiga med 1,1 % och konsumentpriserna med 0,1 % år 2015. Löntagarnas sammanlagda disponibla realinkomster, dvs. köpkraft, beräknas öka med 0,8 % år 2015. Detta beror i hög grad på den exceptionellt låga inflationen. Åren 2016–2017 beräknas köpkraften i genomsnitt kvarstå på nuvarande nivå.</p> <p>Enligt kommissionens prognos kommer tillväxten av enhetsarbetskostnaderna i hela den finländska ekonomin att avta under de kommande åren. På grund av moderata löneuppgörelser kommer Finlands kostnadskonkurrenskraft att stärkas något jämfört med det övriga euroområdet.</p> <p>Till kommission för inkomst- och kostnadsutveckling hör: Antti Aarnio (FTFC), Jorma Antila (Metallförbundet), Jonna Berghäll (FM), Jari Haapasalmi (EK), Terhi Heikkonen (EK), Margareta Heiskanen (Kommunarbetstgivarna), Erno Järvinen (MTK), Jarkko Kivistö (FB), Eugen Koev (Akava), Olli Koski (FFC), Petri Malinen (FF), Jussi Mustonen (EK), Seppo Nevalainen (FTFC), Hannele Orjala (Statistikcentralen), Helena Pentti (FFC), Pekka Sinko (SRK), Pentti Tuominen (FM), Markus Sovala (FM, ordf.), Mikko Spolander (FM, vice ordf.), Mikko Sariola (FM, sekr.) och Marko Synkkänen (FM, sekr.).</p>			
Nyckelord lönebildning, konkurrenskraft, köpkraft			
Seriens namn och nummer Rapport av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling 13.1.2015		Språk Fi	Sidantal 40
Förläggare Statsrådets kansli		Distribution Publikationen som PDF: vnk.fi/julkaisut Ytterligare information: julkaisut@vnk.fi	
Layout Statsrådets kansli, Anja Järvinen		Tryckort Rapporten publiceras endast elektroniskt som PDF-fil	Sekretessgrad Offentlig

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	7
1 Suhdannekuva vuosille 2015–2017.....	8
Yleinen taluskehitys.....	8
Ajankohtainen työllisyystilanne.....	10
2 Ansiokehitys.....	14
Palkat.....	14
3 Hinnat ja ostovoima.....	17
Hinnat.....	17
Palkansaajien ostovoima.....	18
4 Talouden kilpailukyky.....	21
Palkat, tuottavuus ja yksikkötyökustannukset Suomessa ja euroalueella.....	21
Kustannuskilpailukyky.....	24
Muut koko talouden kilpailukyvyn indikaattorit.....	28
Kilpailukyky ja tulonmuodostus.....	29
LIITTEET.....	35
Liite 1: Muutoksia veroissa ja etuuksissa.....	35
Liite 2: Yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain.....	37

TIIVISTELMÄ

Raportin kokonaistaloudellinen tilannekuva perustuu valtiovarainministeriön kansantaloulosaston ennusteeseen, joka julkaistiin 17.6.2015. Valtiovarainministeriön kansantaloulosaston ennusteessa ei ole otettu huomioon 15.6.2015 sovittua työllisyys- ja kasvusopimuksen 3. vuoden ratkaisua. Sovitun sopimuskorotuksen osalta ratkaisu ei poikkea oleellisesti ennustetusta.

Suomen kansantalous kasvaa seuraavien parin vuoden ajan kilpailijamaitamme hitaammin. Viennin kehitys on ollut vaisua kuluvan vuoden alkupuolella ja markkinaosuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkuu myös lähitulevaisuudessa. Kuluvana vuonna Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,3 %. Työmarkkinoiden tilanne pysyy edelleen heikkona. Työttömyys on alkuvuonna jatkanut nousuaan ja kuluvan vuoden työttömyysasteeksi ennustetaan 9,3 %. Myös työllisten määrän ennustetaan hiukan alenevan. Vuoden 2016 kasvuksi muodostuu 1,4 %. Kasvu muuttuu laajapohjaiseksi, sillä huoltotaseen kaikki kysyntäerät vaikuttavat talouskasvuun positiivisesti. Viennin kasvu jää edelleen maailmankaupan kasvua hitaammaksi. Työmarkkinoilla työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Työttömyysasteen ennustetaan pysyvän kuitenkin 9 prosentissa. Inflaatio hiukan kiihtyy, mutta edelleen pysytään vain noin prosentin tuntumassa.

Vuosina 2014–2015 sopimuskorotukset noudattavat hyvin kattavasti syksyllä 2013 solmittua työllisyys- ja kasvusopimusta. Nimellisansiot nousivat vuonna 2014 1,4 %, josta sopimuskorotusten osuus on 0,7 prosenttiyksikköä. Vuonna 2015 sopimuskorotusten vaikutuksen arvioidaan jäävän noin 0,5 prosenttiin ja ansioiden nousevan 1,1 %. Maltillisen ansiokehityksen ennustetaan jatkuvan myös vuosina 2016 ja 2017. Kuluttajahinnat kohosivat 1,0 % vuonna 2014 ja inflaatio jatkaa hidastumistaan vielä vuonna 2015 noin 0,1 prosenttiin.

Palkansaajien yhteenlaskettu ostovoima on supistunut viimeisen kahden vuoden aikana. Tähän ovat vaikuttaneet työllisyystilanteen heikkeneminen, ansiokehityksen hidastuminen sekä veronkorotukset. Heikosta työllisyyskehityksestä huolimatta ostovoima vahvistuu tänä vuonna poikkeuksellisen alhaisen inflaation vuoksi. Vuosina 2016-2017 palkansaajien ostovoima säilyy lähes ennallaan. Palkansaajien käytettävissä olevien reaalityulojen kohenemista tukee osaltaan tuloverotuksen keventäminen hallitusohjelman mukaisesti. Julkisen talouden velkaantumisen pysäyttämiseen ja kilpailukyyn kohentamiseen liittyvät toimet osaltaan rajoittavat palkansaajien ostovoiman kehitystä.

Suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitaten Suomen tehdasteollisuuden kustannuskilpailukyky on heikentynyt vuosina 2011–2012. Komission valuuttakurssimuutokset huomioivan indikaattorin mukaan vuoden 2012 jälkeen tehdasteollisuuden suhteellinen kilpailukyky on lievästi heikentynyt, kun taas ilman valuuttakursseja mitattu kilpailukyky on lievästi parantunut. Molemmat indikaattorit ovat selvästi vuosien 1995-2012 keskiarvoa heikompia. Komission ennusteen mukaan Suomen koko talouden yksikkötyökustannusten kasvu hidastuu tulevina vuosina. Maltillisista palkkaratkaisuista johtuen Suomen kustannuskilpailukyky vahvistuu hieman suhteessa muuhun euroalueeseen.

1 Suhdannekuva vuosille 2015–2017

Yleinen talouskehitys

Suomen kansantalous kasvaa seuraavien parin vuoden ajan kilpailijamaitamme hitaammin. Viennin kehitys on ollut vaisua kuluvan vuoden alkupuolella ja markkina-osuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkuu myös lähitulevaisuudessa. Ennusteen mukaan teollisuustuotannon taso tulee olemaan vuonna 2017 noin neljänneksen alemmalla tasolla kuin kymmenen vuotta sitten. Ilman yksityisen sektorin tuotannollisia investointeja talouden kasvupotentiaali ei tule merkittävästi kohe-
nemaan.

Kuluvana vuonna Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,3 %. Tilastokeskuk-
sen mukaan tämän vuoden ensimmäisen neljänneksen neljännesvuosikasvu oli
-0,1 %. Tavaroiden ja palvelujen vienti kehittyi alkuvuoden aikana erittäin heikosti ja
viennin ennustetaan lisääntyvän tänä vuonna vain 0,3 %. Tuonti sen sijaan kasvaa
1,1 % mm. lisääntyvän yksityisen kulutuksen johdosta. Nettoviennin kontribuutio jää
siis kuluvan vuoden osalta negatiiviseksi.

Työmarkkinoiden tilanne pysyy edelleen heikkona. Työttömyys on alkuvuonna jatka-
nut nousuaan ja kuluvan vuoden työttömyysasteeksi ennustetaan 9,3 %. Myös työl-
listen määrän ennustetaan hiukan alenevan. Työn tuottavuuden kehitys pysyy edel-
leen vaisuna. Inflaatio jää vain 0,1 prosenttiin.

Vuoden 2016 kasvuksi muodostuu 1,4 %. Kasvu muuttuu laajapohjaiseksi, sillä huol-
totaseen kaikki kysyntäerät vaikuttavat talouskasvuun positiivisesti. Viennin kasvu
jää edelleen maailmankaupan kasvua hitaammaksi. Vienti lisääntyy edellisvuodesta
3,3 %, mutta tuonnin ennustetaan myös nousevan samassa tahdissa ja siten netto-
viennin kontribuutio jää nolnaan. Yksityisten investointien nähdään kehittyvän kaut-
taaltaan positiivisesti ja myös rakennusinvestoinnit lisääntyvät. Investointeja vauhdit-
tavat erityisesti muutamat isot teollisuusinvestoinnit. Yksityisen kulutuksen ennuste-
taan lisääntyvän 0,8 %. Työmarkkinoilla työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen
nouluun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Työttömyysasteen ennuste-
taan pysyvän kuitenkin 9 prosentissa. Inflaatio hiukan kiihtyy, mutta edelleen pysy-
tään vain noin prosentin tuntumassa. Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan
1,4 %. Kotimainen kysyntä on talouskasvun taustalla, sillä nettoviennin vaikutus jää
olemattomaksi. Ennustekuvan mukaan vuosien 2015–2017 kumulatiivinen kasvu jää
vain 3,1 prosenttiin ja BKT:n määrä edelleen noin kolme prosenttia pienemmäksi
kuin edellisessä suhdannehuipussa vuoden 2007 lopulla.

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut 17.6.2015 (VM:n kansantalousosasto)

	2014*	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
	mrd. euroa	määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	204	-1,4	-1,3	0,0	0,3	1,4	1,4
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	77	1,6	-1,6	-1,4	1,1	3,4	3,8
Kokonaistarjonta	281	-0,6	-1,4	-0,4	0,5	1,9	2,0
Tavaroiden ja palvelujen vienti	76	1,2	-0,7	-0,7	0,3	3,3	3,7
Kulutus	164	0,4	-0,2	0,0	0,9	0,7	0,7
yksityinen	113	0,3	-0,6	-0,1	1,2	0,8	0,8
julkinen	51	0,5	0,6	0,2	0,2	0,3	0,4
Investoinnit	41	-2,2	-5,3	-5,1	-1,0	4,6	4,2
yksityiset	32	-3,2	-7,3	-6,5	-2,0	5,7	5,4
julkiset	8	2,6	4,0	0,6	3,2	0,3	-0,2
Kokonaiskysyntä	281	-0,6	-1,1	-0,7	0,4	1,9	2,0
kotimainen kysyntä	205	-1,2	-1,3	-0,7	0,4	1,4	1,4

	2012	2013*	2014*	2015**	2016**	2017**
Bruttokansantuote, mrd. euroa	200	202	204	206	212	218
Palvelut, määrän muutos, %	0,6	-1,6	0,9	0,8	1,5	1,5
Koko teollisuus, määrän muutos, %	-8,5	-1,5	-1,6	-1,3	2,2	2,9
Työn tuottavuus, muutos, %	-2,1	0,4	0,4	0,5	1,2	1,5
Työlliset, muutos, %	0,4	-1,1	-0,4	-0,2	0,4	0,4
Työllisyysaste, %	69,0	68,5	68,3	68,5	68,8	69,1
Työttömyysaste, %	7,7	8,2	8,7	9,3	9,0	8,7
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	2,8	1,5	1,0	0,1	1,2	1,4
Ansiotasoindeksi, muutos, %	3,2	2,1	1,4	1,1	1,1	1,2
Vaihtotase, mrd. euroa	-3,9	-2,9	-2,3	-1,3	-1,1	-1,1
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %	-1,9	-1,4	-1,1	-0,6	-0,5	-0,5
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %	0,6	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	1,9	1,9	1,4	0,6	0,8	1,2
Julkisyhteisöjen menot, suhteessa BKT:een, %	56,1	57,8	58,6	59,1	58,4	57,9
Veroaste, suhteessa BKT:een, %	42,7	43,9	44,2	44,7	44,5	44,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-2,1	-2,5	-3,2	-3,2	-2,5	-2,4
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,6	-3,7	-3,7	-3,1	-2,6	-2,5
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %	52,9	55,8	59,3	62,3	63,8	64,8
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	42,0	44,4	46,6	48,7	49,8	50,8

Ajankohtainen työllisyystilanne

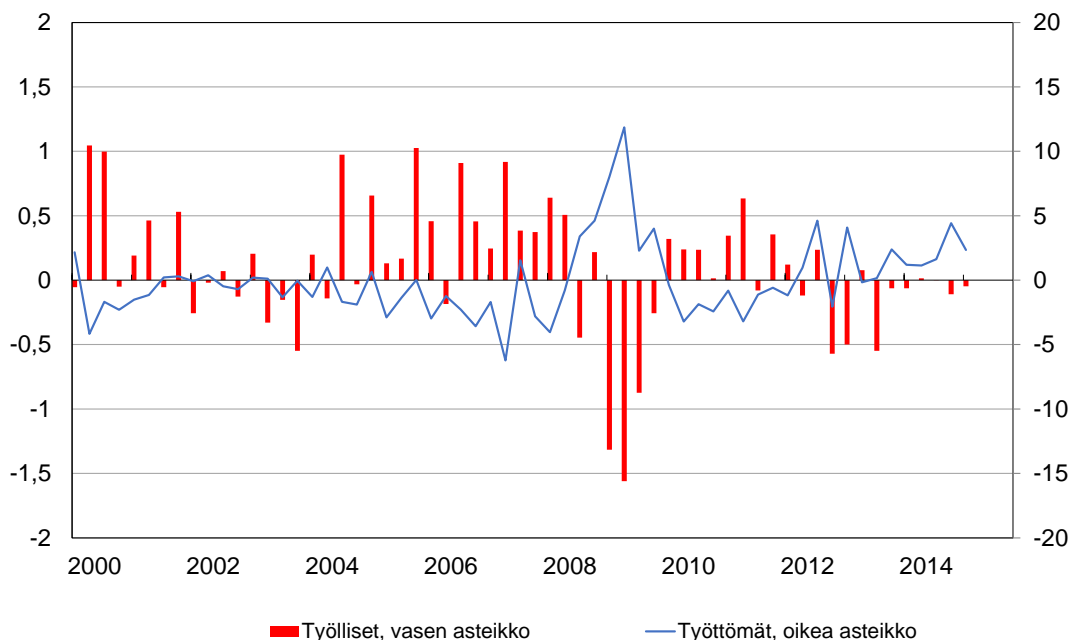
Työllisyyskehitys on jatkunut heikkona vuonna 2014 ja vuoden 2015 ensimmäisellä neljänneksellä. Työllisiä oli kuluvan vuoden tammi-huhtikuussa 0,3 % vähemmän kuin vastaavana aikana viime vuonna. Suomen talouden heikko kasvu ei paranna kuluvan vuoden työllisyysnäkymiä ja työllisten määrän ennustetaan siten jäävän 0,2 prosenttia pienemmäksi kuin viime vuonna.

Työttömyys on jatkanut kasvuaan jopa ennakoitua voimakkaammin sekä otospohjaisen työvoimatutkimuksen (TK) että työnvälitystilaston (TEM) mukaan. Työttömyysasteen trendi oli huhtikuussa 9,6 %. Työttömyysasteen ennustetaan nousevan vuonna 2015 9,3 prosenttiin.

Työvoimatutkimuksen (TK) mukainen työttömyys on noussut muutaman viime vuoden ajan huomattavasti vähemmän kuin työvoimatoimistoihin rekisteröityneiden työttömien määrä (TEM). Tilastointitekijöiden lisäksi ilmiön taustalla on osaltaan aktiivisesta työnhausta luopuminen suhdannenäkymien heikkouden vuoksi. Tämä on erityisen huolestuttava kehityssuunta siksi, että työnhausta luopuneiden työllistymisen on kasvun käynnistyessä epätodennäköisempää kuin niiden jotka aktiivisesti etsivät töitä.

Työttömyystilastojen välinen ero on viime kuukausina hieman tasaantunut ja sen ennakoitaan alkavan supistua ennustejaksolla, kun yhä useammat TE-toimistoihin rekisteröityneistä työttömistä työnhakijoista alkavat etsiä aktiivisesti töitä suhdannetilanteen parantuessa. Virallinen työttömyys (TK) saattaa pysyä pitkään korkeana, vaikka rekisteröityjen työttömien määrä alkaisi kasvun käynnistyttyä laskea.

Kuvio 1. Työllisyys ja työttömyys, neljännesmuutos-%

Lähde: Tilastokeskus, kausitasoitus Suomen Pankki

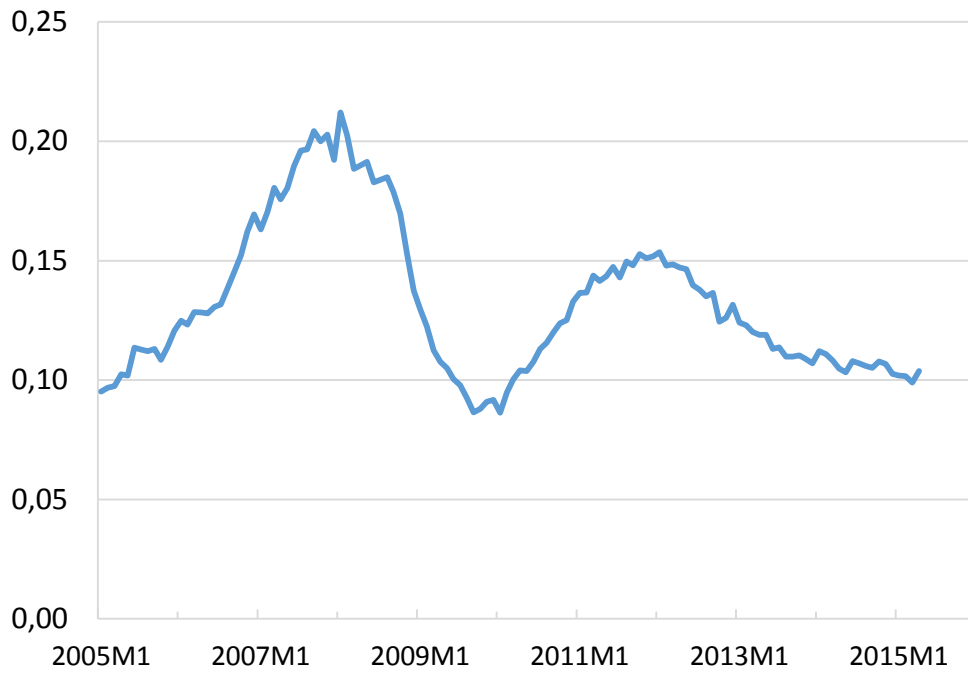
Työllisyysodotukset ovat yhä negatiivisia. Työllisyyskehityksen arvioidaankin olevan lähivuosina hyvin vaisua. Työllisyyden paranemisenäkymiä varjostavat työmarkkinoiden lisääntyneet yhteensopivuusongelmat. Työpaikkojen avoinna olon kesto on pidentynyt ja pitkäaikaistyöttömyys kasvanut. Lisäksi toimiala- ja tehtävärakenteen muutoksen seurauksena havaitaan selviä yhteensopivuusongelmia työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen välillä niin alueellisesti kuin ammatillisestikin.

Talouskasvun työllistävyttä heikentää ennustejaksolla se, että yritysten ennakoidaan pyrkivän tulevassa suhdannekäänteessä ensisijaisesti parantamaan kannattavuuttaan ennen kuin nähdään laajemmassa määrin uusia rekrytointeja. Työllisyystilanne alkaa ennusteen mukaan parantua vasta vuonna 2016. Työllisten määrän kasvu jää kuitenkin edellä mainituista syistä vaatimattomaksi, 0,4 prosenttiin. Työllisyyden paraneminen on vielä vuonna 2017 hidasta huolimatta laaja-alaisemmasta tuotannon kasvusta. Työllisten määrä kasvaa tuolloinkin 0,4 prosenttia. Samat syyt, jotka hidastavat työllisyyden parantumista lähivuosina, vaikuttavat myös siihen, että työttömyyden aleneminen on lähivuosina hidasta. Työttömyysaste pysyy koko ennusteajanjakson ajan yli kahdeksassa prosentissa.

Työmarkkinoiden suhdannetilannetta voidaan arvioida tarkastelemalla avoimien työpaikkojen suhdetta työttömiin työnhakijoihin (kuviot 2). Avoimien työpaikkojen suhde työttömiin työnhakijoihin on pienentynyt jo kolmen viime vuoden ajan talouskasvun hidastuessa. Tämä tarkoittaa työmarkkinoiden kireyden vähenemistä. Mitä matalampi tämä suhdeluku on, sitä helpompaa yrityksillä on tällöin löytää työntekijöitä, sillä työnhakijoita on runsaasti yhtä vakanssia kohti. Vastaavasti, työttömien työnhakijoiden työnsaantimahdollisuudet heikkenevät, kun avoimista paikoista kilpailee suuri joukko työnhakijoita.

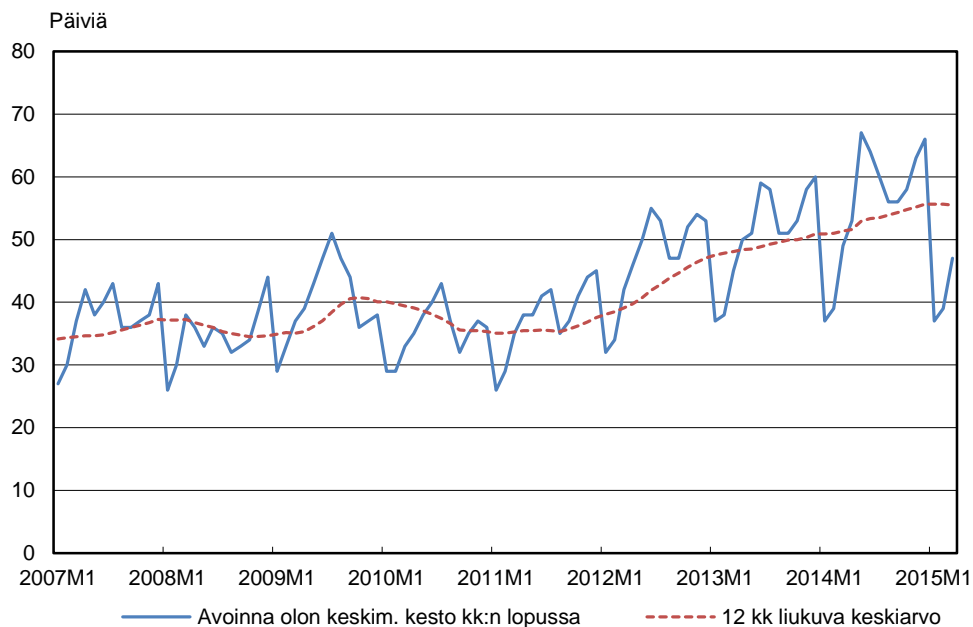
Vaikka yritysten mahdollisuudet löytää työntekijöitä ovat suhdannemielessä parantuneet viimeisen reilun vuoden ajan, niin työpaikkojen avoinna olon keskimääräinen kesto on samanaikaisesti selvästi pidentynyt (kuviot 3). Tämä viittaa siihen, että vaikka yhtä avointa työpaikkaa kohti on ollut runsaammin työvoimatoimistoihin rekisteröityneitä työttömiä työnhakijoita, niin työnantajien on ollut hankalampaa löytää heidän joukostaan sopivaa työntekijää.

Kuvio 2. Työmarkkinoiden kireys: avoimet työpaikat työtöntä työnhakijaa kohden

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

Kuvio 3. Työpaikkojen avoinna olon kesto päivinä

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

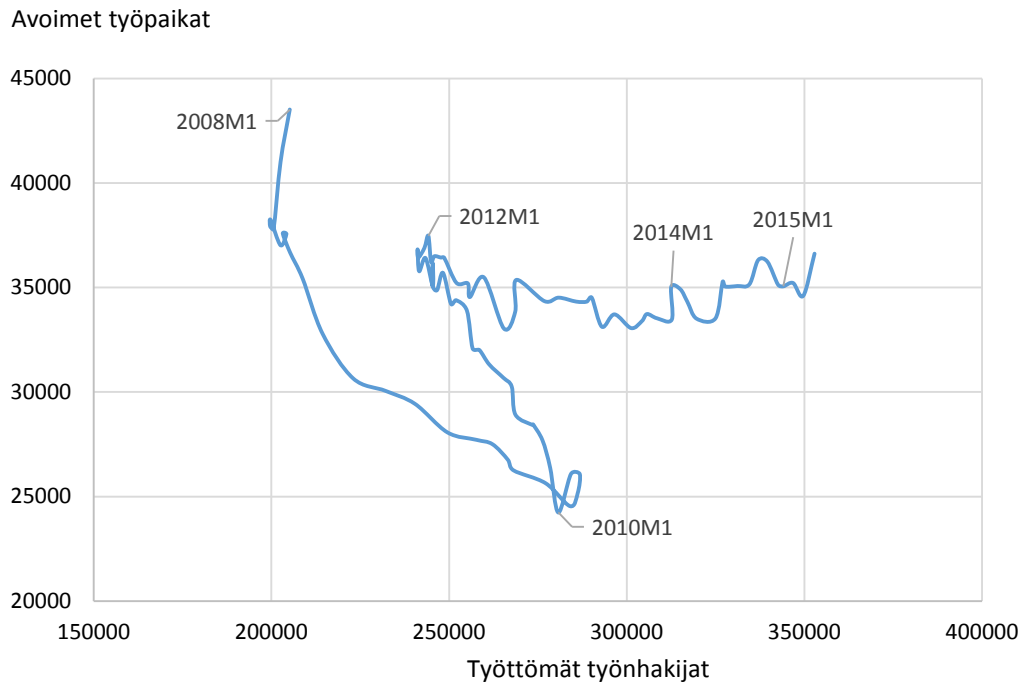
Kuvio 4¹ viittaa siihen, että yhteensopivuusongelmat ovat lisääntyneet viime vuosina. Verrattaessa nykytilannetta esimerkiksi vuoden 2009 puoliväliin sekä avoimien työ-

¹ Kyseessä on nk. Beveridge-käyrä, josta käytetään myös nimitystä UV-käyrä, missä U viittaa työttömyyteen (unemployment) ja V avoiimiin työpaikkoihin (vacancies).

paikkojen että työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut. Jos työnhakijoiden ja työpaikkojen yhteensopivuudessa ei ole ongelmia, avointen työpaikkojen lisääntymisen pitäisi vähentää työttömien työnhakijoiden määrää. Vaikka avointen työpaikkojen määrä on pysynyt noin 35 000 tasolla jo useamman vuoden, on työttömien määrä noussut edelleen voimakkaasti. Tämä on siirtänyt kuvion 4 käyrää yhä loitommass vasemmasta alanurkasta. Tällaisen siirtymän katsotaan yleisesti merkitsevän, että työmarkkinoiden toimivuus heikkenee. Tällöin lisääntyy myös riski rakenteellisen työttömyyden kasvuun.

Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmien lisääntymisen taustalla on voimakas talouden rakennemuutos, jossa uudet työpaikat syntyvät eri aloille ja alueille kuin mistä niitä on tuhoutunut. Huolestuttavaa nykytilanteessa on, että työmarkkinoiden kyky tuottaa uusia työsuhteita on heikentynyt, mikä on jo kääntänyt rakenteellisen työttömyyden kasvuun. Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmat heikentävät talouskasvun työllistävyyttä ja vaimentavat osaltaan työllisyyden lähivuosien kasvunäkymiä.

Kuvio 4. Työmarkkinoiden yhteensopivuus: avoimet työpaikat ja työttömät työnhakijat

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

2 Ansiokehitys

Palkat

Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna 1,4 prosenttia vuonna 2014. Sopimuspalkkojen nousu oli 0,7 % ja muut tekijät nostivat ansiotasoindeksiä 0,7 %. Muiden tekijöiden kuin sopimuskorotusten vaikutus kasvoi, sillä vuosina 2009–2013 niiden osuus oli keskimäärin 0,5 %.

Työllisyys- ja kasvusopimuksen arvioidaan nostavan sopimuspalkkoja vuonna 2015 keskimäärin n. 0,5 %. Muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen arvioidaan kohottavan ansioita reilut puoli prosenttia tänä vuonna. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 1,1 % vuonna 2015 ansiotasoindeksillä mitattuna. Tämä ansiotason nousu on huomattavasti 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa, mikä ei ole yllättävää hitaan talouskasvun ja vaisun työllisyyskehityksen oloissa. VM:n kansantalousosaston ennusteessa maltillisen ansioiden nousun oletetaan jatkuvan siten, että ansiotasoindeksi nousee 1,1 % vuonna 2016 ja 1,2 % vuonna 2017.²

Vuosina 2014 ja 2015 ansiotaso on kehittynyt työmarkkinaosapuolten vuoden 2013 syksyllä neuvotteleman työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaisesti. Yksityisellä sektorilla 88 % palkansaajista on työllisyys- ja kasvusopimuksen piirissä. Kunta-alalla sekä valtion ja kirkon sopimusaloilla kattavuus on 100 %. Kaikkiaan noin 93 % palkansaajista on sopimuksen piirissä. Sopimuksen ulkopuolelle jäivät muun muassa rakennusteollisuuden, elintarviketeollisuuden, sekä viestinvälitys- ja logistiikka-alan työntekijät. Pääosalle sopimuksen ulkopuolelle jääneistä aloista neuvoteltiin kuitenkin kustannusvaikutuksiltaan työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen ratkaisu.

Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaan ensimmäinen sopimuskorotus on suuruudeltaan 20 euroa kuukaudessa, ja se astui voimaan neljän kuukauden kuluttua sopimuksen alkamisesta. Toinen sopimuskorotus on 0,4 %, ja se astuu voimaan 12 kuukauden kuluttua ensimmäisestä korotuksesta. Kolmannesta sopimuskorotuksesta ja sen ajankohdasta keskusjärjestöt neuvottelevat 15. kesäkuuta 2015 mennessä. Mikäli toisen kauden korotuksista ei päästä sopimukseen, sopimukset on mahdollista irtisanoa alakohtaisesti päättymään ensimmäisen kauden jälkeen.

Ensimmäiset työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaiset sopimukset tulivat voimaan marraskuun 2013 alussa. Näitä olivat esimerkiksi teknologiateollisuuden alat, joilla palkantarkistusten toteutustavasta, ajankohdasta ja suuruudesta voitiin sopia paikallisesti. Monilla muilla aloilla uudet työ- ja virkaehtosopimukset astuivat voimaan keväen 2014 aikana vanhojen sopimusten päättyessä. Siten myös korotusten toteutumisajankohdissa on eroavuuksia.

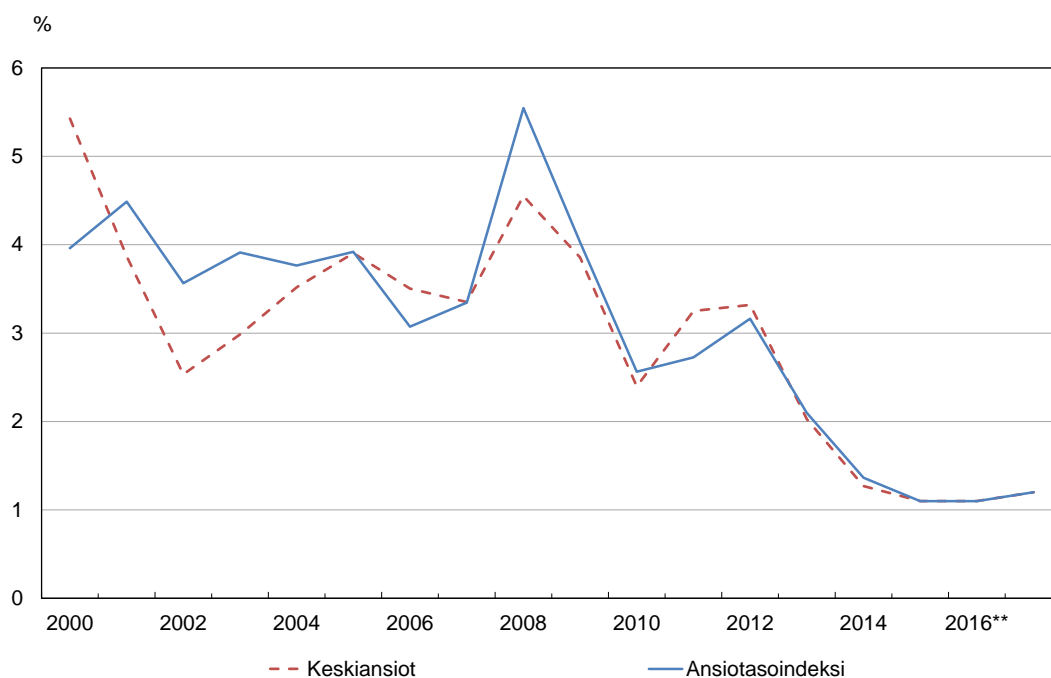
Työllisyys- ja kasvusopimukseen liittyi myös joukko hallituksen toimenpiteitä. Niitä olivat vuoden 2014 tuloveroasteikkoihin tehty 1,5 prosentin inflaatiotarkistus 100 000 euron tuloihin asti ja vuodelle 2014 aiotun kilometrikorvauksen lisäkiristyksen peruminen. Lisäksi väylämaksut puolitettiin ja tavaraliikenteen ratavero poistettiin vuosien

² 15.6.2015 sovittu Työllisyys- ja kasvusopimuksen kolmannen vuoden palkkaratkaisu nostaa sopimuspalkkoja 16 euroa tai vähintään 0,43 %. Kansantalousosaston kesäkuun ennusteessa on oletettu sopimuskorotukseksi 0,4 %. Neuvotteluissa todettiin sekä palkansaajien että työnantajien maksamiin työttömyysvakuutusmaksuihin kohdistuvan ensi vuonna 0,5 prosenttiyksikön korotus. Kansantalousosaston ennusteessa on oletettu molempien maksujen nousevan 0,25 prosenttiyksikköä.

2015–2017 ajaksi. Työttömyysturvan osalta puolestaan taattiin 300 euron suojaosa ja työttömyyspäivärahan omavastuu-aikaa lyhennettiin seitsemästä päivästä viiteen päivään.

Kuviossa 5 on kuvattu VM:n kansantalousosaston kesäkuun 2015 ennusteen mukainen ansiokehitys vuosina 2001–2017 sekä ansiotasoindeksillä että kansantalouden tilinpidon keskiansioilla mitattuna. Taulukossa 2 on puolestaan eritelty ansiotasoindeksin ja säännöllisen ansion indeksin mukainen ansiokehitys työnantajasektoreittäin sekä jaettu muutos sopimuspalkkoihin ja muihin tekijöihin.

Kuvio 5. Ansiokehitys vuosina 2000–2017

Lähde: Tilastokeskus, ennuste VM

Taulukko 2. Ansiokehitys vuosina 2014–2016

	Keskimäärin edellisestä vuodesta, %			Edellisen vuoden viimeisestä neljänneksestä, %	
	2014	2015*	2016*	IV/2014	IV/2015*
Ansiotasoindeksi	1,4	1,1	1,1	1,3	0,9
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,5		0,7	0,4
Muut tekijät	0,7	0,6		0,6	0,5
Yksityinen sektori	1,6	1,1		1,4	1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,8	0,5		0,7	0,4
Muut tekijät	0,8	0,6		0,7	0,6
Teollisuus	1,2	1,1		1,0	1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,5		0,6	0,4
Muut tekijät	0,5	0,6		0,4	0,6
Valtio	1,9	1,5		2,3	1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,5		0,5	0,4
Muut tekijät	1,2	1,0		1,8	0,6
Kunnat	0,7	0,8		0,8	0,7
Sopimuspalkkaindeksi	0,5	0,5		0,7	0,3
Muut tekijät	0,2	0,3		0,1	0,4

*=Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennuste 17.6.2015

	Keskimäärin edellisestä vuodesta, %			Edellisen vuoden viimeisestä neljänneksestä, %	
	2014	2015*	2016**	IV/2014	IV/2015*
Säännöllisen ansion indeksi	1,4	1,1		1,4	0,9
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,5		0,7	0,4
Muut tekijät	0,7	0,6		0,7	0,5
Yksityinen sektori	1,6	1,1		1,4	1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,8	0,5		0,7	0,4
Muut tekijät	0,8	0,6		0,7	0,6
Teollisuus	1,5	1,1		1,3	1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,5		0,6	0,4
Muut tekijät	0,8	0,6		0,7	0,6
Valtio	1,9	1,5		2,3	1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,5		0,5	0,4
Muut tekijät	1,2	1,0		1,8	0,6
Kunnat	0,8	0,8		0,9	0,7
Sopimuspalkkaindeksi	0,5	0,5		0,7	0,3
Muut tekijät	0,3	0,3		0,2	0,4

3 Hinnat ja ostovoima

Hinnat

Vuonna 2014 kuluttajahinnat nousivat keskimäärin yhden prosentin. Hintojen nousuvahti oli aiempia vuosia hitaampaa. Edellisvuosien tapaan inflaatiota vauhditti eniten palveluiden kallistuminen, joiden hinnat nousivat lähes kolme prosenttia. Viime vuonna korotettiin useita välillisiä veroja, jotka kohottivat hintatasoa liki 0,5 prosenttiyksikköä. Sen sijaan energian, tavaroiden ja tuore-elintarvikkeiden hinnat alenivat. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, jossa ei ole kansalliseen indeksiin verrattuna mukana mm. omistusasumista tai korkoja, kohosi 1,2 prosenttia.

Viime vuoden lopulla inflaatio alkoi hidastua öljyn maailmanmarkkinahinnan voimakkaan laskun seurauksena. Öljyn maailmanmarkkinahinta on ollut vuoden alkupuolella selvästi viime vuotta matalampi ja siitä syystä kuluttajahinnat alenivat tammikuussa -0,1 prosenttia edellisvuodesta. Edellisen kerran kuluttajahinnat ovat laskeneet Suomessa kansainvälisen finanssikriisin jälkimainingeissa tammikuussa 2010.

Tänä vuonna kuluttajahintojen odotetaan pysyvän lähes viime vuoden tasolla. Kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitatuksi inflaatioksi ennustetaan 0,1 prosenttia. Useat tekijät selittävät tavanomaista hitaampaa hintojennousutahtia, mutta merkittävintä yksittäinen syy on alhainen öljyn hinta. Vaikka euro onkin samaan aikaan heikentynyt dollaria vasten, on euromääräinen raakaöljyn barrelihinta käynyt vuoden alkupuolella alimmillaan alle 40 eurossa. Ennusteessa oletetaan öljyn keskimääräiseksi hinnaksi vuonna 2015 56 euroa tynnyriä kohden, mikä laskee kotimaisen energian kuluttajahintaa tuntuvasti.

Energian hinta ei ole ainoa inflaatiota hillitsevä tekijä. Alkuvuonna päivittäistavara-kauppa on ilmoittanut valikoitujen elintarvikkeiden hinnanalennuksista kaupan kilpailutilanteen kiristymisen myötä. Sen seurauksena jalostettujen elintarvikkeiden hintojen nousu on pysähtynyt. Myös palveluiden hintojen ennustetaan nousevan aiempaa hitaammin maltillisen palkkakehityksen ansiosta. Viime vuosina palveluiden hinnat ovat kohonneet lähes kolmen prosentin tahtia, mikä on ollut huomattavasti nopeampaa kuin euroalueella keskimäärin (1½ prosenttia).

Tänä vuonna veronkorotukset nostavat hintatasoa. Viime vuoden tapaan myös tämän vuoden alussa korotettiin useita välillisiä veroja mm. tupakkaveroa, sähköveroa ja ajoneuvoveroa. Vuonna 2015 välillisten verojen korotuksen arvioidaan nostavan kansallista kuluttajahintaindeksiä noin 0,3 prosenttiyksikköä. Ilman veronkorotuksen vaikutuksia kuluttajahinnat alenisivat tänä vuonna.

Vuonna 2016 inflaation odotetaan nopeutuvan yli prosenttiin ja ennusteen viimeisenä vuonna 2017 kansallinen kuluttajahintaindeksi kohoaa 1,4 prosenttia. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi nousee ennusteen lopulla hieman hitaammin, sillä korkotason lievä nousu ei suoraan näy indeksissä. Ennustejaksolla asteittain nouseva öljyn hinta kiihdyttää hieman inflaatiota. Pohjainflaatio, josta on poistettu energian ja tuore-elintarvikkeiden vaikutus, pysyy ensi vuonna hitaana ja nousee vajaan prosentin. Inflaatiopaineet ovatkin tavanomaista pienemmät, sillä kansantalouden käytössä on vapaita resursseja ja tuotantokuilu on edelleen selvästi negatiivinen. Myös inflaatio-odotukset tulevasta ovat maltilliset. Ennuste perustuu oletuksiin lievästi nouse-

vasta öljyn hinnasta, maltillisista palkankorotuksista ja alhaisesta, mutta vähitellen nousevasta korkotasosta.

Kansainvälisen finanssikriisin alun jälkeen hinnat ovat kohonneet Suomessa selvästi euroaluetta nopeammin. Yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna hinnat ovat nousseet Suomessa vuoden 2008 lopusta 14 prosenttia kun samaan aikaan euroalueen hintataso on kohonnut 9 prosenttia. Euroopan keskuspankin ennusteen mukaan euroalueen inflaatio on tänä vuonna 0,3 % ja vuosina 2016–2017 1,5 % ja 1,8 %. Näin ollen ero Suomen ja euroalueen hintatason välillä ei enää kasvaisi.

Taulukko 3. Kuluttajahintaindeksi huhtikuussa 2015

	2014/2013		4-2015 / 4-2014	
	Vuosi-inflaatio, %	Vaikutus indeksiin, %	Viim. 12 kk muutos, %	Vaikutus indeksiin, %-yks.
Kokonaisindeksi	1,0	1,0	-0,2	-0,2
Elintarvikkeet ja alkoholitomat juomat	0,2	0,0	-1,6	-0,2
Alkoholijuomat ja tupakka	3,9	0,2	1,5	0,1
Vaatetus ja jalkineet	-0,4	0,0	-0,4	0,0
Asuminen, vesi, sähkö ja muut	1,2	0,3	0,8	0,2
Kalusteet, kodinkoneet, kodinhuolto	0,6	0,0	-0,1	0,0
Terveys	3,0	0,2	3,3	0,2
Liikenne	-0,8	-0,1	-2,2	-0,3
Viestintä	1,4	0,0	-5,0	-0,1
Kulttuuri ja vapaa-aika	0,7	0,1	-0,9	-0,1
Koulutus	5,8	0,0	-0,3	0,0
Ravintolat ja hotellit	2,5	0,2	1,3	0,1
Muut tavarat ja palvelut	2,3	0,2	0,1	0,0
Lähde: Tilastokeskus				

Palkansaajien ostovoima

Kotimaisen kulutuskysynnän kannalta palkansaajien ostovoima on avainasemassa. Palkkasumma muodostaa merkittävimmän erän kotitalouksien tuloista. Vuonna 2014 kotitalouksien saamat palkat olivat yli 82 mrd. euroa. Samaan aikaan kotitalouksien saamat eläketulot olivat lähes 28 mrd. euroa. Viimeisen kahden vuoden aikana sekä palkansaajien yhteenlaskettu ostovoima että yksityinen kulutus ovat molemmat supistuneet.

Vientiteollisuuden kohtaamien vaikeuksien myötä talouden ulkoinen tasapaino on heikentynyt tuntuvasti ja ulkomaankauppa on kääntynyt alijäämäiseksi. Tähän ovat vaikuttaneet mm. elektroniikkateollisuuden rakennemuutos ja perinteisen metsäteollisuuden eräiden tuotteiden kysynnän trendinomaisen heikkeneminen. Suomen viennin kasvu on jäänyt kansainvälisen kaupan yleistä kehitystä vaatimattomaksi. Suomen talouden lähivuosien suurimmat haasteet liittyvät julkisen velan kasvun pysäyttämiseen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen. Tästä seuraavat korjaavat toi-

menpiteet osaltaan rajoittavat palkansaajien ostovoiman kehitystä lähivuosina. Vuosina 2015–2017 palkansaajien yhteenlasketut reaalitytulot lisääntyvätkin keskimäärin vain 0,2 % vuodessa.

Kilpailukyvyyn kohentamiseksi sopimuskorotukset ovat olleet viime vuosina aiempaa maltillisempia. Oheisessa palkansaajien ostovoiman kehitystä kuvaavassa laskelmassa oletetaan, että sopimuskorotusten mitoituksessa otetaan huomioon tarve parantaa kilpailukykyä myös lähivuosina. Ansiotason nousu nopeutuu hieman ennustejakson loppua kohden, mutta jää vuosina 2015–2017 keskimäärin 1,1 prosenttiin.

Palkansaajien ostovoiman näkökulmasta keskeisin tekijä on työllisyyskehitys. Ensi vuonna työllisyystilanne paranee hieman taloudellisen toimeliaisuuden elpessä. Kansainvälisen talouden aktiviteetin kohonemisen odotetaan näkyvän viennin käänntymisenä kasvuun. Myös kuluttajien odotusten vahvistuminen tukee taloudellista aktiviteettia yksityisen kulutuksen kasvun kautta.

Taloudellisen integraation ja teknologisen kehityksen myötä kilpailu kotimarkkinoilla on kiristynyt. Esim. vähittäiskaupan siirtyminen verkkoon ja digitalisointi eri muodoissaan heikentävät yritysten mahdollisuuksia viedä kustannusten nousu tuotteiden ja palveluiden hintoihin. Vastaavasti työvoiman kysynnän herkkyyks sen hinnassa ilmeville muutoksille lisääntyy.

Ennustejakson loppua kohden palkansaajien saamat tulonsiirrot supistuvat hieman. Tähän vaikuttaa työttömyyden alenemisen lisäksi tulonsiirtoihin kohdistuvat säästötoimet, joilla tavoitellaan julkisen talouden rahoitusaseman vahvistamista.

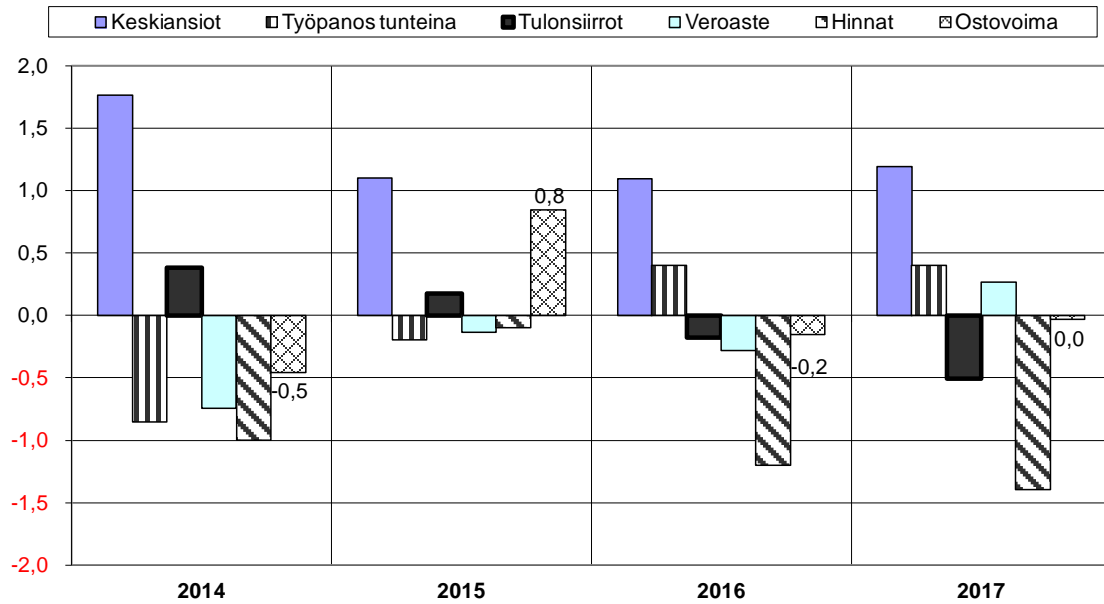
Tänä vuonna palkansaajien yhteenlaskettu reaalitytulojen kasvu nopeutuu tilapäisesti poikkeuksellisen alhaisen inflaation myötä. Vuosina 2016–2017 inflaatio jää alle 1½ prosenttiin.

Estääkseen työn verotuksen kiristyminen kaikilla tulotasoilla ansiotason nousun ja inflaation vuoksi vuonna 2016 tehdään tarkistukset valtion progressiiviseen tuloveroasteikkoon, työtulovähennykseen ja kunnallisverotuksen perusvähennykseen (n. 180 milj. euroa). Vuonna 2017 valtion progressiiviseen tuloveroasteikkoon toteutetaan ns. inflaatiotarkistus. Kansantalouselosaston ennusteen mukaan työtulovähennyksen kautta verotusta kevennetään v. 2017 450 milj. eurolla. Kuntien heikon taloudellisen tilanteen myötä keskimääräinen kunnallisveroaste on viime vuosina jatkuvasti nousut. Vuonna 2015 se ylittää 19,84 prosenttiin, mikä on 0,1 prosenttiyksikköä korkeampi verrattuna edelliseen vuoteen. Edellisvuoteen verrattuna kunnallisveroasteen nousu on hidastunut.

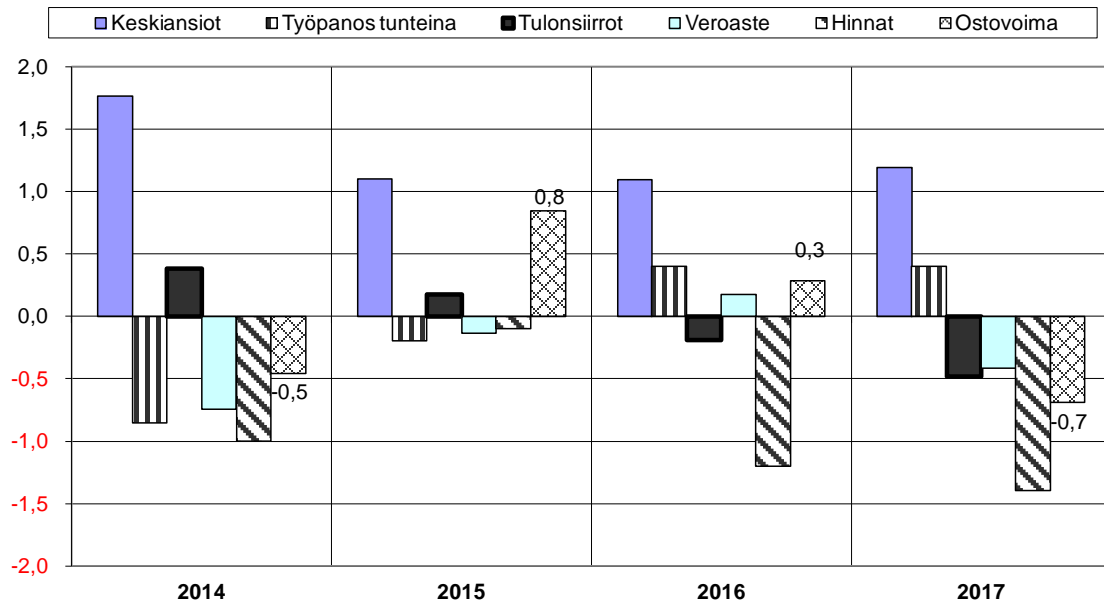
Palkansaajien veroasteeseen vaikuttavat lisäksi vakuutetun sosiaaliturvamaksut. Työttömyyden lisääntymisen seurauksena työttömyysvakuutusmaksu nousi kuluvan vuoden alussa ja sitä on ennusteessa oletettu korotettavan lisää 0,25 %-yksikköä sekä työnantajien että työntekijöiden osalta ensi vuonna. Vuoden 2017 eläkeuudistusneuvottelujen yhteydessä sovittiin, että aiemmin vuodelle 2016 aiottu 0,4 prosenttiyksikön korotus työeläkemaksuun siirtyy vuodelle 2017 ja pysyy tällä tasolla ainakin vuodet 2018–2019.

Kunnallisverojen ja sosiaaliturvamaksujen nousun myötä palkansaajien veroaste kiristyy hieman tänä ja ensi vuonna, mutta vuodelle 2017 ajoittuvien tuloverokevennysten myötä veroaste palautuu tämänvuotiselle tasolle.

Kuvio 6. Palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman muutos (%) ja osatekijöiden vaikutus (%-yks.)

Kuvio 6b. Vaihtoehtoinen tarkastelu vero- ja maksumuutosten ajoituksen osalta: Palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman muutos (%) ja osatekijöiden vaikutus (%-yks.)

Oheisessa vaihtoehdoisessa tarkastelussa (kuvio 6b.) työtulovähennyksen kautta toteutettava verokevennys on ajoitettu vuodelle 2016 ja samanaikaisesti vakuutetun työttömyysturvamaksun oletetaan nousevan 0,5 %-yksikköä. Kansantalouselosaston ennustetta laadittaessa maksujen oletettiin nousevan hieman vähemmän eli 0,25 %-yksikköä. Muut oletukset on pidetty vaihtoehdoisessa laskelmassa samoina kuin Kansantalouselosaston ennusteessa. Tämän seurauksena, ostovoima lisääntyy 0,3 % vuonna 2016 mutta vastaavasti vuonna 2017 palkansaajien käytettävissä olevan reaalitylon kehitys muodostuu selvästi ennusteessa arvioitua heikommaksi.

4 Talouden kilpailukyky

Palkat, tuottavuus ja yksikkötyökustannukset Suomessa ja euroalueella

Suomen talouden heikosta kehityksestä huolimatta palkansaajakorvaukset³ palkansaajaa kohden kohosivat 1,4 % vuonna 2014, mikä oli 0,1 prosenttiyksikköä euroalueen keskimääräistä vauhtia nopeampaa. Tiedot ilmenevät taulukosta 5, jossa esitetään Suomen ja euroalueen tiedot työvoimakustannusten, tuottavuuden ja yksikkötyökustannusten kehityksestä vuosina 2010–2016.⁴ Ennustevuosien osalta tiedot ovat Euroopan komission toukokuun 2015 ennusteen mukaisia ja saattavat siten poiketa muista tämän raportin ennusteluvuista, jotka ovat VM:n kansantalouselosaston kesäkuun 2015 suhdanne-ennusteen mukaisia. Komission ennusteen mukaan Suomen palkansaajakorvausten kasvu palkansaajaa kohden hidastuu vuosina 2015–2016 noin prosenttiin, mikä on alle euroalueen keskiarvon.

³ Palkansaajakorvaukset käsittävät palkat ja palkkiot sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut

⁴ Liitteessä 3 vastaavat tiedot on esitetty myös valikoiduille joukolle muita euromaita.

Taulukko 5. Koko talouden työvoimakustannukset työntekijää ja tuotettua yksikköä kohden euroalueella ja Suomessa

	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	Keskimäärin		Yhteensä	
								99-13	14-16e	99-13	14e-16e
Euroalue											
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,9	2,1	1,5	1,6	1,3	1,3	1,5	2,3	1,4	40,8	4,2
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,3	--	--	-0,1	--	-1,2	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,9	2,1	1,5	1,6	1,6	--	--	2,4	--	42,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	2,6	1,5	-0,3	0,3	0,3	0,6	0,9	0,6	0,6	9,8	1,7
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	-0,6	0,6	1,8	1,3	1,0	0,7	0,7	1,7	0,8	28,2	2,4
Suomi											
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	2,2	3,6	2,8	2,0	1,4	1,0	0,9	3,0	1,1	56,5	3,2
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,8	0,2	0,1	0,1	-0,1	--	--	-0,2	--	-2,9	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	3,1	3,4	2,6	1,9	1,5	--	--	3,2	--	61,2	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	3,7	1,3	-2,3	0,2	0,2	0,2	0,6	0,9	0,3	14,4	1,0
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	-1,4	2,3	5,2	1,9	1,1	0,8	0,3	2,1	0,7	36,8	2,2

Työnantajan sotumaksujen vaikutus lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisten palkkojen ja palkkioiden osamäärän avulla.

Yksikkötyökustannukset lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden osamäärän avulla.

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, Euroopan komission ennuste (toukokuu 2015).

Komission toukokuun ennustetta (taulukko 5 ja kuvio 7) laadittaessa ei ole ollut tietoa Työllisyys- ja kasvusopimuksen kolmannen vuoden palkkaratkaisusta ja siihen liittyvästä työnantajan sekä työntekijän työttömyysvakuutusmaksun 0,5 %-yksikön suuruudesta noususta.

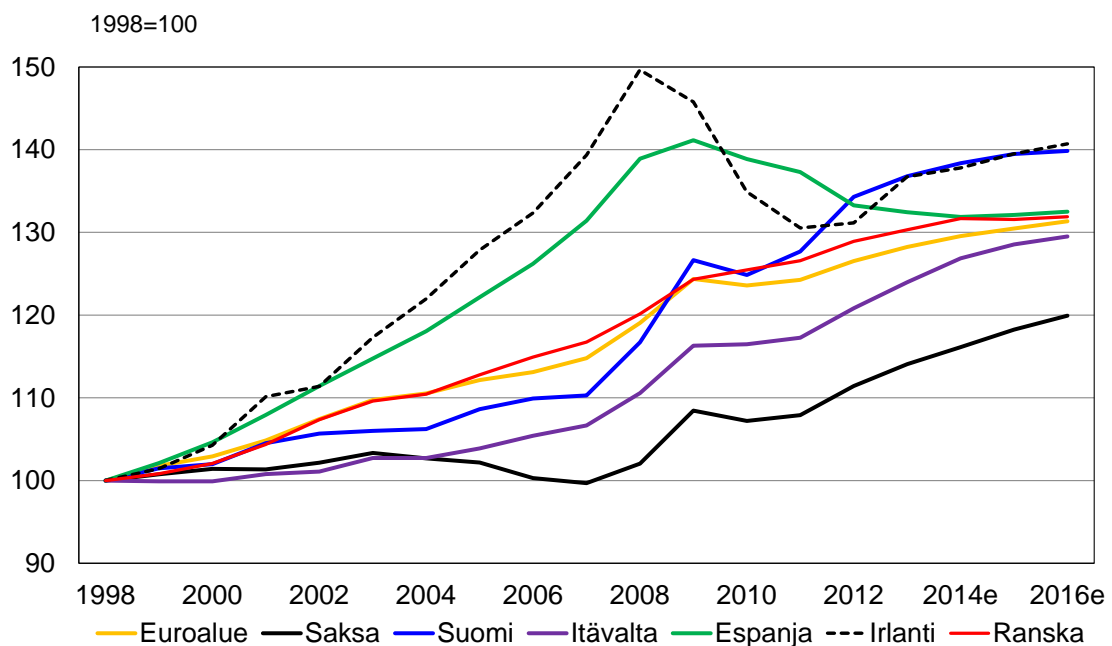
Tuottavuus työntekijää kohden on kohonnut Suomessa rahaliiton aikana keskimäärin euroaluetta nopeammin. Vuosina 2013–2014 tuottavuus Suomessa on kasvanut 0,2 % per vuosi ja euroalueella 0,3 % per vuosi. Komission ennusteessa euroalueen tuottavuuskehityksen odotetaan olevan maltillista, joskin aavistuksen kiihtyvää vuosina 2014–2016. Suomen kehityksen ennakoidaan jäävän jonkin verran euroalueen kehitystä heikommaksi ja selvästi vaisummaksi, kuin mihin 2000-luvun ensivuosi-kymmenellä totuttiin.

Tuottavuuden heikkoon kehitykseen vaikuttaa yhtäältä heikko suhdannetilanne. Toisaalta syy on teollisuuden rakennemuutoksessa. Historiassa ripeän tuottavuuskasvun toimiala elektroniikkateollisuus on vähentänyt tuotantoaan Suomessa tuntuvasti viime vuosina. Sen tilalle ei kuitenkaan ole syntynyt uutta nopean tuottavuuden kasvun toimialaa eikä muiden toimialojen tuottavuuskehitys ole pystynyt kompensoimaan elektroniikkateollisuuden vaikutuksen hiipumista. Tämä kehitys johtaa siihen, että ainakin lähivuodet tuottavuuskasvu koko kansantaloudessa jää aiempaa hitaammaksi.

Palkansaajakohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden suhteen avulla voidaan laskea yleisin kustannuskilpailukyvyn indikaattori eli nimelliset yksikkötyökustannukset. Kun tuottavuus kehittyy palkansaajakorvauksia nopeammin, yksikkötyökustannukset alenevat. Viime vuosina yksikkötyökustannukset ovat kohonneet Suomessa euroalueen keskimääräistä vauhtia nopeammin, mutta komission arvion mukaan näin ei tule enää käymään vuosina 2015–2016. Hyvästä tuottavuuskehityksestä huolimatta yksikkötyökustannukset ovat yhteensä nousseet Suomessa rahaliiton aikana selvästi euroalueen keskiarvoa ripeämmin.

Jo toteutunut kehitys erityisesti vuosina 2007–2013 viittaa kuitenkin Suomen kilpailukyvyn heikentyneen suhteessa euroalueeseen. Tämän voi nähdä myöskin kuviosta 8, jossa esitetään koko talouden yksikkötyökustannusten kumulatiivinen kehitys euroalueella ja eräissä jäsenmaissa euroaikana, vuosina 1998–2016. Suomen yksikkötyökustannukset kasvoivat huomattavasti euroalueen keskiarvoa ripeämmin vuosina 2008–2009 ja siten niiden rahaliiton aikainen kumulatiivinen kasvu ylitti euroalueen keskiarvon vuonna 2009. Vuosina 2011–2013 ero euroalueen keskiarvoon kasvoi entisestään. Komission ennusteen mukaan Suomen yksikkötyökustannusten kasvu hidastuu tulevina vuosina. Maltillisista palkkaratkaisuista johtuen Suomen kustannuskilpailukyky on siten kääntymässä paranevalle uralle suhteessa muuhun euroalueeseen.

Kuvio 7. Koko talouden yksikkötyökustannusten kehitys 1998–2016

Lähde: Euroopan komissio, VM

Kustannuskilpailukyky

Edellä esitetyn yksinkertaisen euroalueen yksikkötyökustannusvertailun jälkeen siirytään kilpailukyvyn arviointiin samassa valuutassa laskettujen suhteellisten yksikkötyökustannusten avulla. Tämä tehdasteollisuuden, eli kansainväliselle kilpailulle avoimen sektorin, kilpailukykyindikaattori huomioi sekä Suomelle relevanttien kilpailijamaiden kustannuskehityksen että valuuttakurssien vaikutukset.

Kuvio 8. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori

Kilpailukyky paranee, kun käyrä nousee.

Lähde: BIS, The Conference Board, Euroopan komissio, OECD, Tilastokeskus, VM

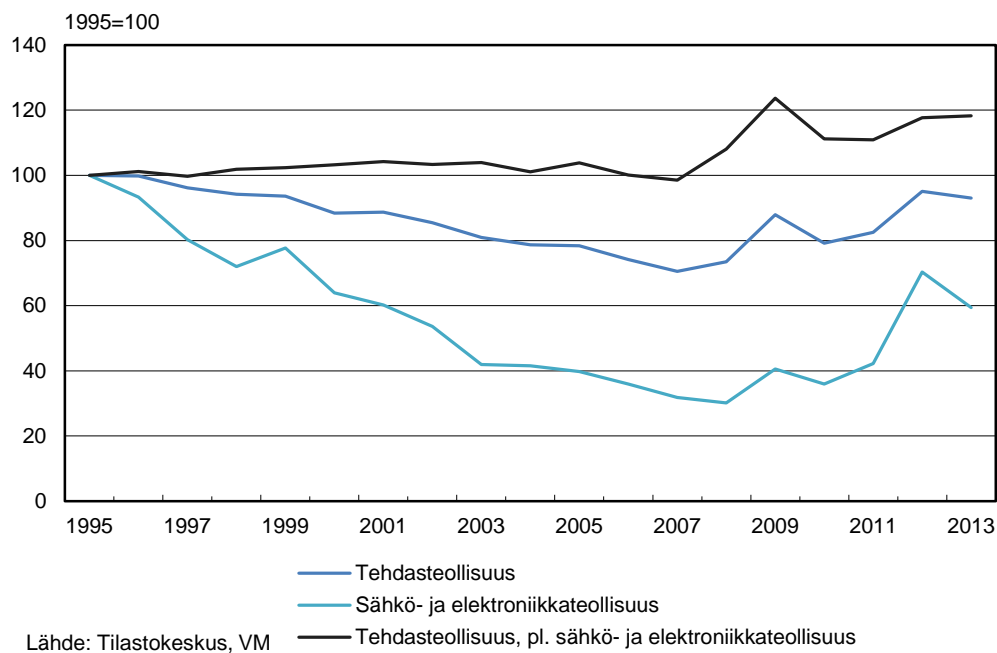
Kuviossa 8 esitetään yhteisessä valuutassa Suomen tehdasteollisuuden yksikkötyökustannusten kehitys suhteessa viidentoista kilpailijamaan ulkomaankauppapainoilla painotettuun kehitykseen⁵. Kuvioista nähdään, että tehdasteollisuuden kilpailukyky oli korkeimmillaan vuonna 2007 lähes yhtäjaksoisen ja pitkään jatkuneen myönteisen kehityksen seurauksena, mutta sen jälkeen tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt huomattavasti. Erityisesti vuosina 2011–2012 tehdasteollisuuden kilpailukyky on jatkanut heikkenemistään, sillä Suomessa yksikkötyökustannukset ovat kääntyneet nousuun, samalla kun useimmat Suomen kilpailijamaista ovat pystyneet alentamaan niitä. Kuvioista voidaan havaita, että sähkö- ja elektroniikkateollisuuden merkitys Suomen kilpailukyvyn paranemisessa on ollut huomattava 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vaikutusta teollisuuden yksikkötyökustannusten kehitykseen tarkastellaan myös kuviossa 9. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden nopea tuottavuuskehitys alensi alan yksikkötyökustannuksia lähes yhtäjaksoisesti vuoteen 2007 saakka. Samaan aikaan muun teollisuuden kuin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden yksikkötyökustannukset pysyivät melko vakaina. Vuosina 1995–2007 teollisuuden yksikkötyökustannuskehitys näytti sähkö- ja elektroniikkateollisuuden me-

⁵ Kuvion tietopohja ei ole päivittyntä edellisestä raportista, sillä The Conference Board ei ole julkaissut yksikkötyökustannusaineistoa.

nestyksen johdosta hyvin myönteiseltä, sillä yksikkötyökustannukset laskivat noin 30 prosentilla. Vuosina 2008–2009 finanssikriisiä seurannut syvä taantuma sekä palkansaajakorvausten ripeä kasvu nostivat teollisuuden yksikkötyökustannuksia tuntuvasti. Taantumasta toipuminen alensi yksikkötyökustannuksia vuonna 2010, mutta ne kohosivat ripeästi jälleen vuonna 2012. Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa yksikkötyökustannukset kasvoivat vuosina 2008–2012 erittäin ripeästi, mikä on osaltaan vaikuttanut koko tehdasteollisuuden kohonneisiin yksikkötyökustannuksiin. Muun tehdasteollisuuden yksikkötyökustannukset ovat kuitenkin kasvaneet myös noin 20 % vuosina 2007–2013. Vuonna 2013 koko tehdasteollisuuden yksikkötyökustannukset laskivat hieman sähkö- ja elektroniikkateollisuuden kehityksessä tapahtuneen käänteen ansiosta.

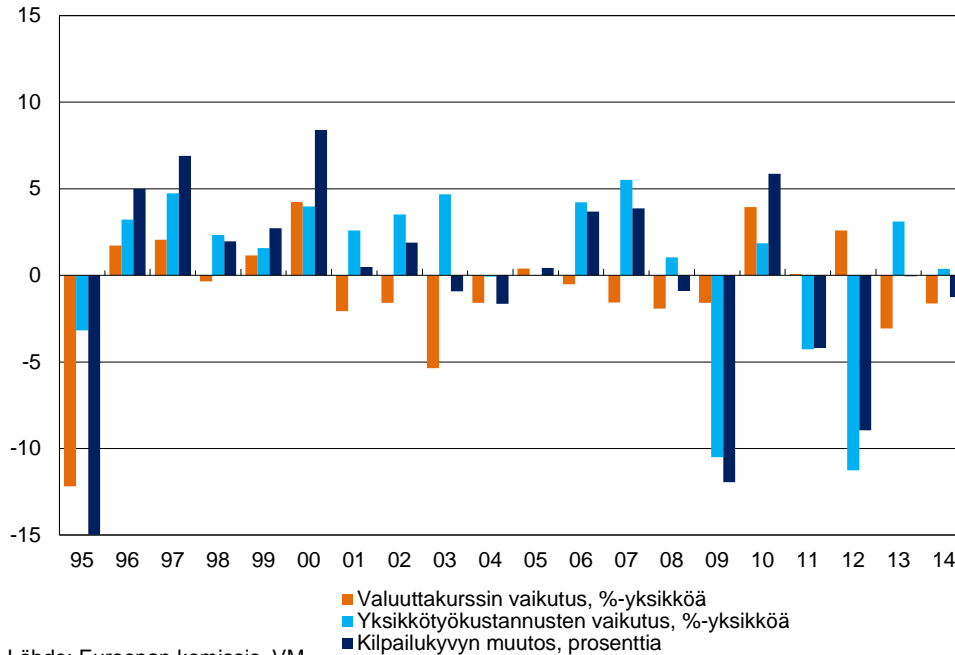
Kuvio 9. Tehdasteollisuuden yksikkötyökustannusten kehitys 1995-2013

Kuviossa 10 tarkastellaan edelleen kilpailukykyä tehdasteollisuuden suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattuna, nyt Euroopan komission Suomelle laskeman indikaattorin avulla. Pienet erot kuvion 10 ja kuvion 8 vastaavan indikaattorin välillä syntyvät eroista mm. viitemaaryhmän koostumuksessa ja kauppapainoissa sekä perusvuoden valinnassa. Kuvion 10 komission kilpailukyky-indikaattorin osoittama muutos kilpailukyvyssä jaetaan tässä ulkomaankauppapainoilla painotetun valuuttakurssin ja yksikkötyökustannusten muutosten vaikutuksiin. Näin voidaan tarkemmin eritellä kilpailukyvyyn paranemiseen tai heikkenemiseen vaikuttaneita tekijöitä. Kuviossa vaaleansininen pylväs kuvaa yksikkötyökustannusten suhteellisen muutoksen vaikutusta kilpailukykyyn. Esimerkiksi vuonna 2007 pylväs asteikon positiivisella puolella osoittaa yksikkötyökustannusten nousseen Suomessa kilpailijamaita maltillisemmin, mikä on tukenut kilpailukyvyyn myönteistä kehittymistä. Samana vuonna euron ulkoinen arvo kuitenkin vahvistui, mikä puolestaan laski suomalaisten tuotteiden kilpailukykyä. Valuuttakurssien muutosten vaikutusta kuvataan oranssilla pylväällä (vuonna 2007 oranssi pylväs asteikon negatiivisella puolella). Kilpailukyvyyn muutos yhteensä summautuu valuuttakurssin ja yksikkötyökustannusten vaikutuksista ja sitä kuvataan tummalla pylväällä. Tumma pylväs asteikon positiivisella puolella osoittaa siis kilpailukyvyyn kohenemistä.

Kuten edellä kuviossa 8, myös komission tarkastelemassa 37 maan joukossa Suomen tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt vuosina 2011–2012. Tuolloin kilpailukyky heikkeni tuntuvasti pääasiassa yksikkötyökustannusten takia. Tämän jälkeen vuosien 2013–2014 aikana kilpailukyky on vain hieman heikentynyt ja syynä tähän on ollut valuuttakurssimuutokset.

Kuvio 10. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori

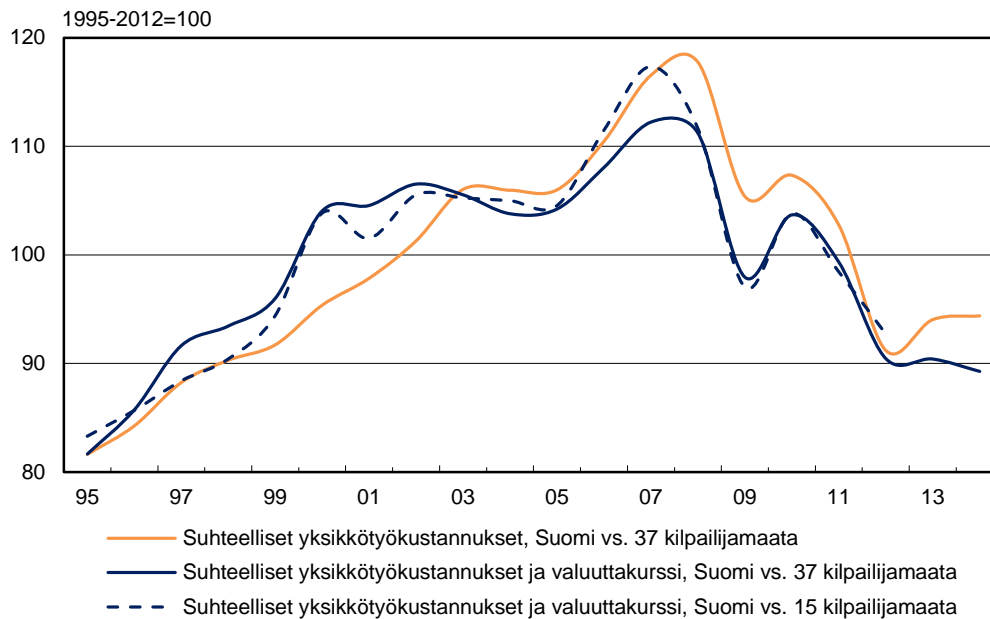

Lähde: Euroopan komissio, VM

Toimikunnan perinteistä indikaattoria (kuvio 8) voidaan vertailla komission laskemaan indikaattoriin (kuvion 10 tummansininen pylväs) muodostamalla indeksisarja komission yhteisessä valuutassa mitattujen suhteellisten yksikkötyökustannusten vuosimuutoksista. Vertailun helpottamiseksi molemmat indeksisarjat on suhteutettu pitkän aikavälin keskiarvoonsa. Kuviossa 11 tehdasteollisuuden kilpailukykyindeksit on piirretty samaan kuvioon vuosina 1995–2014. Lisäksi kuvioon on piirretty pelkästään yksikkötyökustannusten vaikutuksen huomioiva kilpailukykyindikaattori (kuvion 10 vaaleansininen pylväs), joka on myös indeksoitu edellä kuvatulla tavalla.

Kuviosta 11 huomataan, että eri indikaattorit antavat hyvin samanlaisen kuvan tehdasteollisuuden kilpailukykykehitymisestä. Näin pitääkin olla, koska tarkoitus on mitata samaa ilmiötä ja indikaattorit poikkeavat toisistaan ainoastaan vertailumaa-joukon ja käytettyjen kauppapainojen osalta. Samassa valuutassa mitattuihin suhteellisiin yksikkötyökustannuksiin perustuvat sarjat kulkevat lähes identtisesti ja kaikki kolme sarjaa sijoittavat kilpailukykyyn huipun vuosille 2007–2008. Kaikkien indikaattoreiden perusteella näyttää myös siltä, että tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt vuosina 2011–2012 selvästi vuosien 1995–2012 keskiarvon alapuolelle (kuvio 11). Komission valuuttakurssimuutokset huomioivan indikaattorin mukaan vuoden 2012 jälkeen tehdasteollisuuden suhteellinen kilpailukyky on vain lievästi heikentynyt, kun taas ilman valuuttakursseja mitattu kilpailukyky on jopa parantunut.

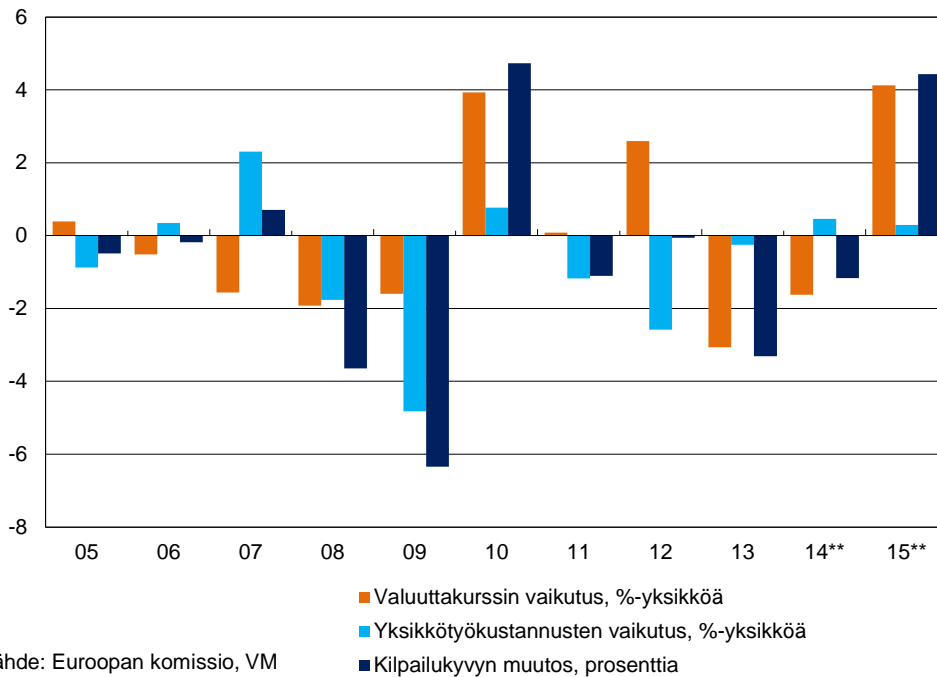
Kuvio 11. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattoreita

Lähde: Euroopan komissio, VM

Vastaava kilpailukyvyyn erittely voidaan luonnollisesti ulottaa myös koko talouden tasolle. Suljetun sektorin kustannuskehitys nimittäin vaikuttaa välillisesti avoimen sektorin kilpailukykyyn, sillä avoin sektori käyttää esimerkiksi suljetun sektorin asiantuntijapalveluja. Kuvio 12 kuvaa koko talouden kilpailukyvyyn kehitystä vuosina 2005–2015. Kuviossa on jaettu Euroopan komission Suomelle laskema koko talouden kilpailukykyindikaattori komponentteihinsa, suhteellisiin yksikkötyökustannuksiin ja valuuttakurssiin, samalla tavalla kuin edellä tehdasteollisuuden tapauksessa. Kuvioista nähdään, että koko talouden kilpailukyky koheni merkittävästi vuonna 2010, jolloin talous toipui finanssikriisin jälkeisestä taantumasta, mutta tuolloinkin valuuttakurssin muutoksella oli tuntuva vaikutus kilpailukyvyyn kohenemiseen. Vuonna 2013 valuuttakurssi oli pääasiallinen syy kilpailukyvyyn heikkenemiseen, vaikka myös yksikkötyökustannusten kasvulla oli vaikutusta. Vuonna 2014 kilpailukyky heikkeni valuuttakurssin vaikutuksesta, vaikka euro alkoikin heikentyä vuoden puolen välin jälkeen esimerkiksi dollaria vasten. Sen sijaan vuonna 2015 kilpailukyvyyn ennustetaan paranevan valuuttakurssikehityksen ansiosta noin neljä prosenttia.

Kuvio 12. Koko talouden kilpailukykyindikaattori

Muut koko talouden kilpailukyvyyn indikaattorit

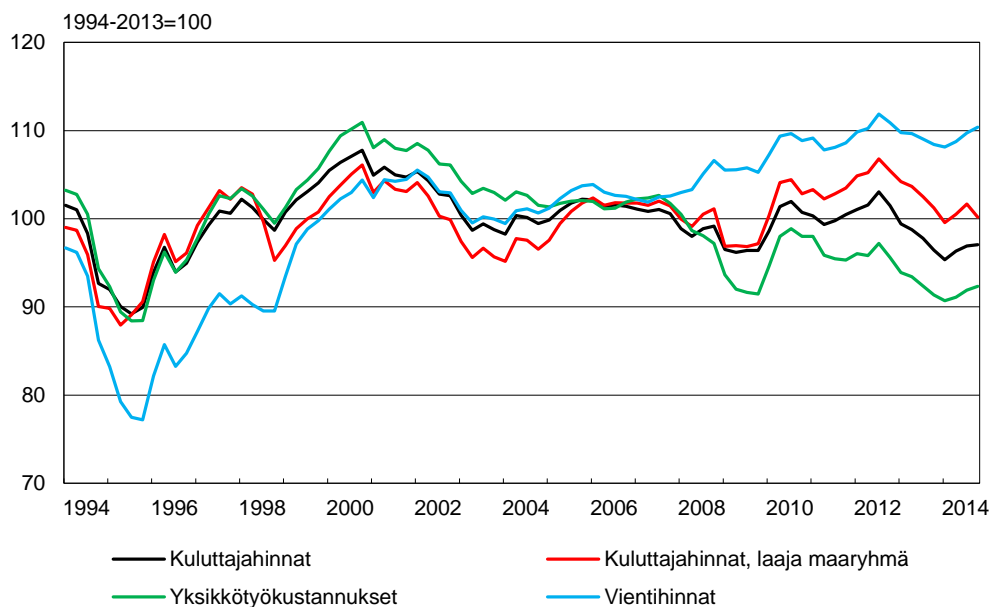
Yksikkötyökustannuksia on käytetty yleisimmin kilpailukyvyyn mittarina, koska niiden on perinteisesti katsottu heijastavan parhaiten eroja eri maiden tuottavuus- ja kustannuskehityksessä. Kuviossa 13 esitetään muita suhteellisen kustannustason mittareita, kuten suhteellisia kuluttajahintoja ja suhteellisia vientihintoja. Näitä tietoja ei ole saatavilla pelkästään tehdasteollisuuden osalta, joten tarkastelussa on tyydyttävä koko taloutta kuvaaviin indikaattoreihin.

Vuosina 2011–2012 koko talouden indikaattorit ovat osoittaneet kilpailukyvyyn myönteistä kehittymistä, mutta vuoden 2012 lopulta alkaen indikaattorit osoittavan kilpailukyvyyn heikentyneen. On syytä muistaa, että nämä indikaattorit sisältävät valuuttakurssin muutoksen vaikutuksen, ja vuosina 2011–2012 se on tukenut Suomen kilpailukyvyyn myönteistä kehitystä ja heikentänyt sitä puolestaan vuonna 2013. Kuviossa 13 nähdään, että kilpailukyvyyn heikkeneminen näyttäisi pysähtyneen vuonna 2014 ja vuoden loppua kohden kilpailukyky on lievästi parantunut. Tätä kehitystä on tukenut valuuttakurssimuutokset, sillä vuoden 2014 aikana Suomen kauppapainoista laskettu efektiivinen nimellinen valuuttakurssi on alkanut heikentyä.

Kuluttajahinnoilla deflatoitu efektiivinen valuuttakurssi on puolestaan hintakehityksen indikaattori, joka kilpailukyvyyn näkökulmasta palautuu ostovoima-ajatteluun. Tämä indikaattori (musta käyrä) on laskenut hieman pitkän aikavälin keskiarvonsa alapuolelle. Jos kuluttajahintoja verrataan laajaan 41 maan ryhmään (punainen käyrä), kehittyvien talouksien nopeamman kustannusten nousun rinnalla Suomen kuluttajahintojen nousu jää suhteellisesti hitaammaksi. Yksikkötyökustannusten (vihreä käyrä) avulla tarkasteltu koko talouden kilpailukyky on ollut pitkän aikavälin keskiarvon alapuolella viime vuodet, mutta lasku on taittunut vuonna 2014.

Vientihinnoilla deflatoitu indikaattori (sininen käyrä) antaa varsin erilaisen kuvan Suomen kilpailukyyn kehityksestä kuin muut indikaattorit. Se kuvaa sitä, että Suomen vientihinnat ovat laskeneet suhteessa vertailuryhmään. Indikaattorin mukaan Suomen kilpailukyky on vientihintojen laskun mukana parantunut 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Suomen suhteellisten vientihintojen lasku kiistatta tekee niistä houkuttelevampia maailmanmarkkinoilla ja parantaa niiden kilpailukykyä tässä mielessä. Suomalainen vientiyritys tai palkansaaja ei tästä hyödy, sillä positiivisen tuottavuuskehityksen hyödyt ovat valuneet ulkomaille halvempien tuotteiden muodossa. Tämä on seurausta siitä, että Suomessa tuotetaan tuotteita, joissa on alhainen arvonlisäys ja kova kansainvälinen kilpailu. Vientiteollisuuden näkökulmasta indikaattorit näyttävät osoittavan, että vuodesta 2000 alkaen sen myyntihinnat (sininen käyrä) ovat laskeneet samalla kun yksikkötyökustannukset (vihreä käyrä) ovat nousseet. Kun myös tuontihinnat ovat samalla ajanjaksolla nousseet, tämä heikentää suoraan vientiteollisuuden kannattavuutta.

Kuvio 13. Koko talouden kilpailukykyindikaattoreita

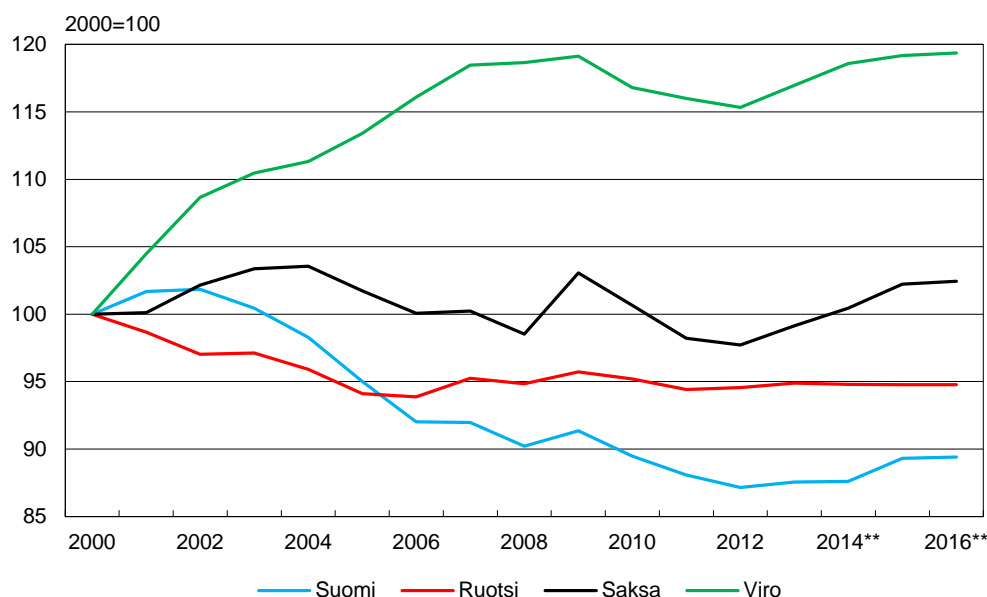
Lähde: Euroopan komissio, VM

Kilpailukyky ja tulonmuodostus

Kilpailukykyä voidaan tarkastella myös suhteellista kustannustasoa mittaavia indikaattoreita laajemmin, kykynä kerryttää talouskasvua. Koko talouden tasolla hyvä kilpailukyky heijastuu yritysten kannattavuuteen, myönteiseen talouskasvuun ja materiaaliseen hyvinvointiin. Yrityksissä kannattavuutta ja kilpailukykyä määrittää keskeisesti tuottavuuden kehitys. Muita vaikuttavia tekijöitä työvoimakustannusten ohella ovat yritysten omien lopputuotteiden ja palveluiden myyntihinta. Lisäksi merkitystä on välituotepanosten, kuten raaka-aineiden, energian, vuokrien ja yritysten käyttämien palveluiden, hintakehityksellä. Seuraavassa tarkastellaan keskeisiä kehityssuuntia suomalaisten tuotteiden ja palveluiden hintakehityksestä sekä välituotteiden roolia.

Vaihtosuhteen kehitys vaikuttaa yritysten kilpailukykyyn ja kannattavuuteen vientiyritysten tuotteiden ja palveluiden hintakehityksen ja ulkomailta ostettujen välipanosten luomien kustannuspaineiden kautta. Vaihtosuhte kuviossa 14 kuvaa Suomesta vietyjen tavaroiden ja palveluiden ja Suomeen tuotujen tavaroiden ja palveluiden hintojen kehitystä kansantalouden tilinpidossa. Suomen vaihtosuhte on heikentynyt merkittävästi 2000-luvulla. Erityisesti kallistuva energia on heikentänyt vaihtosuhteen kehitystä, sillä energiahyödykkeiden osuus on selvästi suurempi tuonnista kuin viennistä. Toisaalta Suomelle tärkeiden elektroniikkatuotteiden ja metsäteollisuuden tuotteiden hinnat ovat laskeneet maailmanmarkkinoilla. Viime vuosina elektroniikkatuotteiden osuus koko tavaraviennistä on kuitenkin laskenut merkittävästi 2000-luvun alkuvuosien huippuluvuista, joten Suomen vientihinnat kehittyvät positiivisemmin tulevaisuudessa ja vuoden 2012 jälkeen vaihtosuhteen heikkeneminen onkin pysähtynyt. Ennusteet kuviossa 14 vuosille 2014–2016 ovat Euroopan komission joulukuun ennusteesta, jonka mukaan ennustejaksolla vaihtosuhte paranisi hieman.

Kuvio 14. Vaihtosuhte

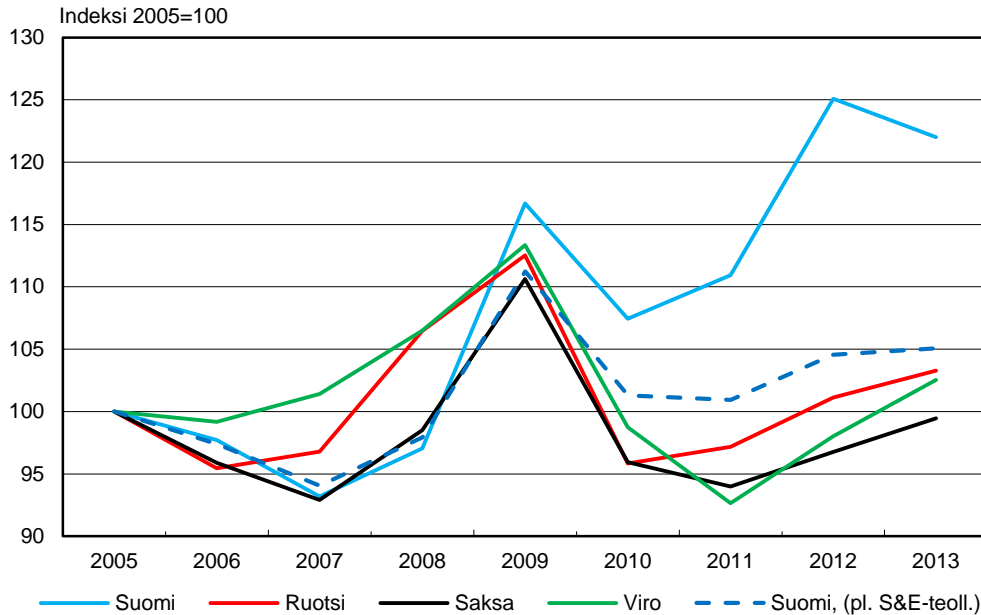
Lähde: Eurostat, ennuste Euroopan komissio

Tuonti- ja vientihintojen kehityksen vaikutusta yritysten kannattavuuteen ja palkanmaksuvaraansa voidaan tarkastella reaalisilla yksikkötyökustannuksilla, jossa työvoimakustannusten kehitystä verrataan euromääräiseen arvonlisäykseen (kuvio 15). Tämän luvun alussa esitetty nimellisten yksikkötyökustannusten tarkastelu ei huomioi vaihtosuhteen heikkenemisen vaikutusta, sillä työvoimakustannukset suhteutetaan siinä tuotannon määrälliseen kehitykseen. Reaalisilla yksikkötyökustannuksilla tarkasteltuna⁶, Suomen tehdasteollisuuden kustannuskilpailukyky suhteessa muihin maihin näyttää heikentyneen vielä enemmän kuin nimellisillä yksikkötyökustannuksilla mitattuna vuodesta 2009 alkaen. Tähän on syynä erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuuden arvonlisäyksen romahdus, sillä muun tehdasteollisuuden reaalisten yksikkötyökustannusten kasvu on ollut huomattavasti maltillisempaa, vaikka sekin on toki ollut vertailumaita nopeampaa. Vuonna 2013 kehitys näyttää kuitenkin tasaantuneen

⁶ Palkansaajakorvaukset per arvonlisäys käyvin hinnoin.

ja reaaliset yksikkötyökustannukset ovat kasvaneet Suomen tehdasteollisuudessa (pl. sähkö- ja elektroniikkateollisuus) aavistuksen kilpailijamaita hitaammin.

Kuvio 15. Reaaliset yksikkötyökustannukset tehdasteollisuudessa
Työvoimakustannukset per arvonlisäys käyvin hinnoin

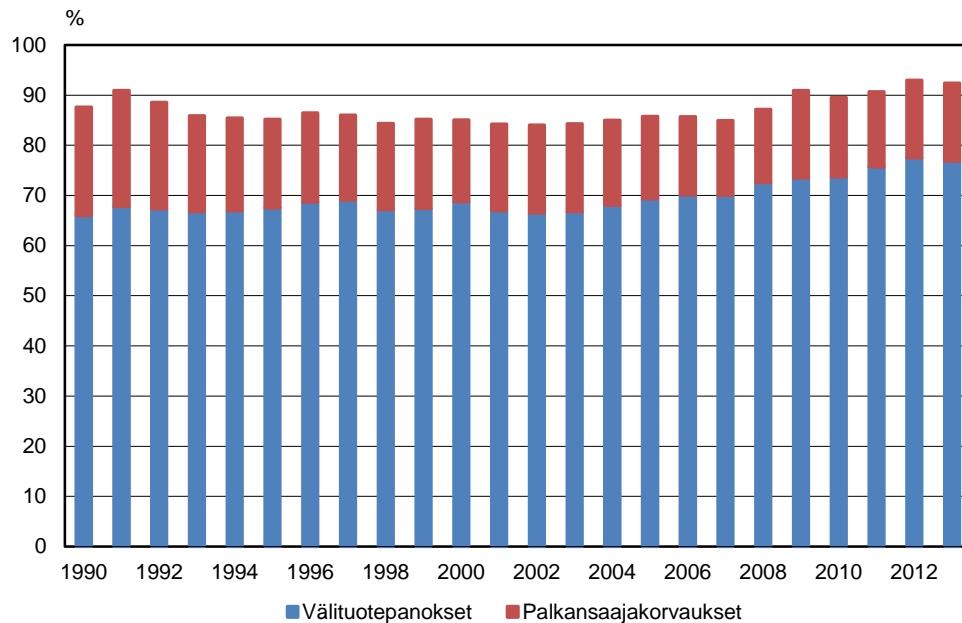
Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, VM

Palvelusektorilla eli muilla kuin alkutuotannon, laajan teollisuuden ja rakentamisen toimialoilla euromääräiset reaaliset yksikkötyökustannukset ovat kehittyneet vuoden 2005 jälkeen kilpailijamaita, mm. Ruotsia ja Saksaa, hitaammin. Suomessa palvelusektorin reaaliset yksikkötyökustannukset olivat vuonna 2014 noin kaksi prosenttia, Saksassa noin seitsemän prosenttia ja Ruotsissa viisi prosenttia korkeammalla tasolla kuin vuonna 2005.

Välipanokustannusten huomioiminen kilpailukyyn osatekijänä on entistä tärkeämpää, sillä niiden osuus teollisuusmaiden välisessä kaupassa vaihdettavien tuotteiden tuotantokustannuksista on pitkällä aikavälillä kasvanut. Myös Suomessa välituotepanosten osuus on kasvanut ja työvoimakustannusten osuus pienentynyt (kuvio 16). Suomen tehdasteollisuudessa välituotepanosten osuus tuotoksen (myynnin) arvosta oli liki 77 % vuonna 2013. Ulkomailta ostettujen välipanosten kallistuminen on yksi vaihtosuhtekehitykseen vaikuttava tekijä. Välituotepanoksista huomattavan suuri osa on kuitenkin kotimaisia. Tehdasteollisuudessa noin 60 % välituotekäytöstä on kotimaista⁷. Välituotekustannukset vaikuttavat siten yritysten kannattavuuteen ja kilpailukyyn paitsi tuontienergian ja raaka-ainehintojen kautta, myös esimerkiksi vuokrien ja liikkeenjohdon palvelujen hintakehityksen välityksellä.

⁷ Laskelma on tehty valtiovarainministeriön kansantalousosastolla perustuen kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoihin.

Kuvio 16. Palkansaajakorvaukset ja välituotepanokset tehdasteollisuuden tuotoksessa

Lähde: Tilastokeskus, VM

Välituotepanosten luomia kustannuspaineita voidaan myös tarkastella mittaamalla, kuinka paljon yhden tuotteen valmistamisesta syntyy välituote⁸- ja työvoimakustannuksia⁹ (kuvio 17). Näin tarkasteluna Suomen tehdasteollisuudessa kustannuspaineet ovat viime vuosina tulleet enemmän välituotteiden kuin suorien työvoimakustannusten suunnasta. Erityisesti vuosina 2010 ja 2011 yritysten kustannuspaineet tulivat välipanosten puolelta. Vuosina 2012–2013 kustannuspaineet ovat kasvaneet liki yhtä lailla työvoiman ja välipanosten osalta. Tässä yhteydessä on huomattava, että välituotepanokset sisältävät melko paljon epäsuoria työvoimakustannuksia, joita voidaan arvioida tarkastelemalla eri tuotteiden palkkasisältöä. Näin arvioiden, tehdasteollisuuden kotimaisista välituotepanoksista miltei 40 % on palkkoja¹⁰.

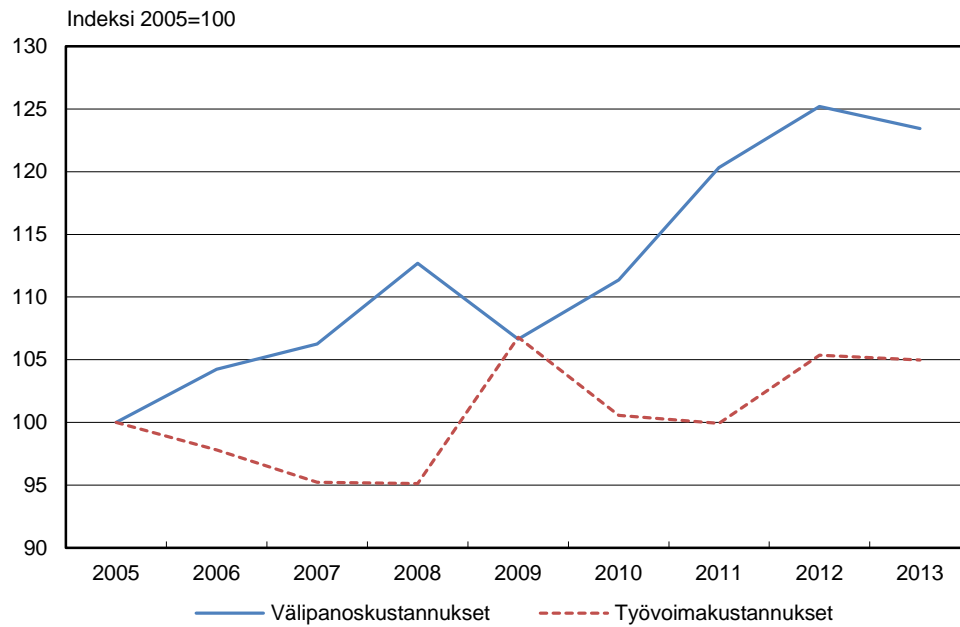
Kuviossa 17 nähty tehdasteollisuuden välituotekustannusten kasvu näkyy osaltaan myös kuviossa 15, jossa on kuvattu tehdasteollisuuden reaalisia yksikkötyökustannuksia. Välituotepanosten hinnan nousu vähentää käypähintaista arvonlisäystä ja johtaa siten reaalisten yksikkötyökustannusten kohoamiseen, *ceteris paribus*.

⁸ Välituotekäyttö (käyvin hinnoin) jaettuna tuotoksella (kiintein hinnoin).

⁹ Palkansaajakorvaukset jaettuna tuotoksen määrällä.

¹⁰ Laskelma on tehty valtiovarainministeriön kansantalousosastolla perustuen kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoihin.

Kuvio 17. Välipanokustannus ja työvoimakustannus tuotosyksikköä kohden tehdasteollisuudessa

Lähde: Tilastokeskus, VM

LIITTEET

Liite 1: Muutoksia veroissa ja etuuksissa

Seuraavassa on luettelomaisesti tiivistetty ne veroja ja sosiaalietuuksia koskevat muutokset, jotka on huomioitu valtiovainministeriön ennusteessa ja jotka vaikuttavat tässä raportissa tarkasteltuihin tuloihin ja kustannuksiin lähivuosina. Ne on jaettu ansiotuloista kannettaviin veroihin, jotka vaikuttavat suoraan käytettävissä oleviin nettotuloihin sekä välilliseen verotukseen, joka kuluttajahintojen kautta niin ikään vaikuttaa ostovoimakehitykseen. Lisäksi luettelo sisältää sosiaalietuuksia ja yritysten veroja koskevat muutokset.

Ansiotuloista kannettavat verot

- Tuloveroasteikkoihin täysimääräiset ansiotaso- ja inflaatiotarkistukset kolmeen alimpaan tuloluokkaan v. 2015.
- Estääkseen työn verotuksen kiristyminen kaikilla tulotasoilla ansiotason nousun ja inflaation vuoksi tehdään vuonna 2016 tarkistukset valtion progressiiviseen tuloveroasteikkoon, työtulovähennykseen ja kunnallisverotuksen perusvähennykseen (n. 180 milj. euroa). Vuonna 2017 tehdään ns. inflaatiotarkistus valtion progressiiviseen tuloveroasteikkoon.
- Hallitusohjelman mukainen korotus työtulovähennykseen v. 2017. (450 milj. euroa)
- Kotitalousvähennystä korotetaan v. 2017. (30 milj. euroa)
- Asuntolainan korkovähennysoikeuden asteittainen lisärajaaminen 25 prosenttiin v. 2019 mennessä (-10 %-yks. vuodessa)
- Lapsiperheille suunnattu verovähennys v. 2015.
- Työtulo- sekä perusvähennyksen korotus v. 2015.
- Uusi tuloluokka valtioverotuksessa yli 100 000 euron ansiotuloille vuosina 2013–2018 jatketaan vuoteen 2019 saakka. Vuodesta 2015 alkaen tuloraja alennettiin 90 000 euroon.
- Työmatkakulujen vähennysoikeuden kaventaminen nostamalla työmatkakustannusten omavastuuosuus 750 euroon v. 2015.
- Keskimääräisen kunnallisveron kiristyminen 0,1 prosenttiyksikköä v. 2015.
- Pääomatulojen ylemmän verokannan tulorajan laskeminen 30 000 euroon ja ylemmän verokannan korotus 33 prosenttiin v. 2015.
- Opintolainan korkovähennysoikeus poistetaan v. 2015.
- Asuntolainan korkovähennysoikeuden asteittainen rajaaminen 50 prosenttiin v. 2018 mennessä
- Perintö- ja lahjaverotuksen kiristys korottamalla asteikkojen kaikkia rajaveroprosentteja yhdellä prosenttiyksiköllä ja yli miljoonan euron lahja- ja perintöosuksien veroluokka pysyväksi v. 2016
- Yleisen kiinteistöveron sekä vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveron laissa säädettyjen ala- ja ylärajojen korotus v. 2015.

Välillisesti kannettavat verot

- Liikennepolttoaineverojen korotukset v. 2015.
- Lämmitys- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveron korotus v. 2015
- Polttoturpeen verotuksen keventäminen aiemmin aiotun korotuksen sijaan v. 2015.
- Tupakkaverotuksen kiristys asteittain 2015–2019

- Ajoneuvoverotuksen kiristys 2016–2017
- Autoveroa alennetaan hallituskauden aikana
- Sähkövero I:n korotus v. 2015
- Kaivostoiminnan verotusta kevennetään siirtämällä se sähköveroluokka II:een v. 2017.
- Muuttoautojen verotuen poistaminen v. 2015

Yritysverotus

- Tuotannollisiin investointeihin sovelletaan korotettuja poisto-oikeuksia 2013–2016
- Edustusmenojen vähennysoikeuden poisto v. 2014 ja palautus v. 2015
- Väylämaksut puolitetaan ja tavaraliikenteen ratavero poistetaan vuosiksi 2015–2017
- Kaivostoiminnan energiaverotuet poistetaan, aiemmin verovapaa nestekaasu säädetään verolliseksi ja taksien (pl. erityisvarustellut taksit) autoveroa alennuksesta luovutaan v. 2015
- Sijoitustoiminnan verohuojennus ns. businessenkelivähennys vuosiksi 2013–2015
- Yrittäjävähennyksen käyttöönotto v. 2017
- Osakeyhtiöiden tappioiden vähennysoikeuden laajennus

Etuudet

- Ansiosidonnaista työttömyysturvaa leikataan v. 2015. Tavoitteena on kohdistaa säästö korkeimpia työttömyyspäivärahoja saaviin.
- Hallitusohjelman mukainen säästö ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan v. 2017.
- Hallitusohjelman mukainen säästö vuorotteluvapaaseen v. 2016.
- Asumistuki uudistus v. 2015. Asumistuen 300 euron suojaosan käyttöönotto 1.9.2015.
- Hallitusohjelman mukainen asumistuen perusteiden tarkistus v. 2016.
- KEL- ja TyEL-sidonnaiset indeksikorotukset tehdään v. 2015 pääsääntöisesti 0,4 % suuruisena.
- Vuonna 2016 täysimääräinen KEL-indeksijäädytys. Tämän jälkeen KEL/KHI-sidonnaisten etuuksien korotuksen jäädyttäminen äärimallillisen palkkaratkaisun mukaisesti 2017-2019.
- Lapsilisien indeksijäädytys vuosina 2013–2015. Lapsilisien indeksisidonnaisuus lakkautetaan 2016.
- Lapsilisien leikkaus v. 2015
- Valtion perimien maksujen tarkistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotus v. 2015
- Sairausvakuutuskorvauksiin kohdistetaan säästöä v. 2015: mm. matkakorvausten omavastuuosuuksien korotus ja hammashoidon korvaustason alentaminen. Lisäksi lääkekorvauksille asetetaan vuosittainen.
- Hallitusohjelman mukainen lääke- ja sairaanhoitokorvausten alentaminen v. 2016–2017.
- Hallitusohjelman mukainen säästö sairaus- ja vanhempainpäivärahoihin v. 2016.

Liite 2: Yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain

Yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain.									Keskimäärin		Yhteensä	
Euroalue	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,6	1,9	2,1	1,5	1,6	1,3	1,3	1,5	2,3	1,4	40,8	4,2
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,6	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,3	--	--	-0,1	--	-1,2	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,2	1,9	2,1	1,5	1,6	1,6	--	--	2,4	--	42,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,7	2,6	1,5	-0,3	0,3	0,3	0,6	0,9	0,6	0,6	9,8	1,7
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	4,5	-0,6	0,6	1,8	1,3	1,0	0,7	0,7	1,7	0,8	28,2	2,4
Itävalta	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,6	1,1	2,0	2,7	2,1	1,8	1,5	1,4	2,2	1,6	38,2	4,7
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	--	--	0,0	--	-0,3	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,5	1,1	2,0	2,8	1,9	1,8	--	--	2,2	--	38,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-3,4	0,9	1,4	-0,3	-0,5	-0,5	0,2	0,6	0,7	0,1	11,4	0,3
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	5,2	0,1	0,7	3,0	2,6	2,3	1,3	0,7	1,4	1,5	24,0	4,5
Belgia	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,2	1,3	3,0	3,4	2,6	0,8	0,5	0,5	2,7	0,6	49,6	1,8
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,6	0,2	0,0	0,2	0,3	-0,1	--	--	0,1	--	1,4	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	0,6	1,1	3,1	3,1	2,3	0,9	--	--	2,6	--	47,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,4	1,8	0,2	-0,2	0,5	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	11,4	2,1
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,7	-0,5	2,8	3,6	2,0	0,1	-0,2	-0,3	2,0	-0,1	34,3	-0,3
Saksa	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	0,2	2,6	2,9	2,5	1,9	2,5	3,0	2,7	1,4	2,8	23,9	8,5
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,3	0,1	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1	--	--	-0,1	--	-1,3	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	-0,1	2,5	3,3	2,8	2,1	2,7	--	--	1,5	--	25,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-5,7	3,8	2,2	-0,7	-0,5	0,7	1,1	1,3	0,6	1,1	8,6	3,2
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	6,3	-1,2	0,6	3,3	2,4	1,8	1,8	1,4	0,9	1,7	14,1	5,1
Espanja	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	4,5	0,2	0,8	-1,3	0,8	-0,3	0,1	0,2	2,6	0,0	47,8	0,0
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,7	0,3	0,4	0,1	0,1	0,0	--	--	--	--	--	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	5,2	-0,2	0,4	-1,4	0,7	-0,3	--	--	--	--	--	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	2,9	1,8	2,0	1,7	1,4	0,1	-0,1	-0,1	0,7	0,0	11,6	-0,1
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	1,6	-1,6	-1,1	-2,9	-0,6	-0,4	0,2	0,3	1,9	0,0	32,4	0,1
Ranska	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,6	2,8	2,3	2,1	1,6	1,2	0,5	0,9	2,6	0,9	46,6	2,7
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,2	-0,2	0,6	0,3	0,3	--	--	--	0,0	--	-0,1	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,4	3,0	1,7	1,8	1,3	--	--	--	2,6	--	46,8	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-1,8	1,9	1,4	0,2	0,5	0,1	0,6	0,7	0,8	0,5	12,5	1,4
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,5	0,9	0,9	1,8	1,1	1,0	-0,1	0,3	1,8	0,4	30,3	1,2
Italia	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	0,5	2,3	1,0	-1,1	0,7	0,7	0,4	1,1	2,0	0,8	33,8	2,3
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,3	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	--	--	-0,1	--	-2,0	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	0,2	2,2	1,0	-1,0	0,7	0,9	--	--	2,1	--	36,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-3,9	2,4	0,3	-2,5	0,1	-0,5	0,1	1,0	-0,3	0,2	-4,1	0,6
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	4,6	-0,1	0,7	1,4	0,6	1,2	0,4	0,1	2,2	0,6	39,4	1,7
Alankomaat	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	2,4	0,4	1,8	2,4	2,1	1,5	0,9	1,7	2,8	1,4	50,6	4,1
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,0	-0,8	0,3	0,9	0,3	0,5	--	--	0,1	--	2,1	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,4	1,2	1,4	1,5	1,8	1,0	--	--	2,6	--	47,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,5	1,8	0,8	-1,1	0,6	1,1	0,8	0,8	0,7	0,9	11,8	2,8
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	5,0	-1,3	1,0	3,6	1,6	0,3	0,1	0,9	2,0	0,4	34,7	1,3
Suomi	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	2,0	2,2	3,6	2,8	2,0	1,4	1,0	0,9	3,0	1,1	56,5	3,2
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,3	-0,8	0,2	0,1	0,1	-0,1	--	--	-0,2	--	-2,9	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,3	3,1	3,4	2,6	1,9	1,5	--	--	3,2	--	61,2	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-6,0	3,7	1,3	-2,3	0,2	0,2	0,2	0,6	0,9	0,3	14,4	1,0
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	8,5	-1,4	2,3	5,2	1,9	1,1	0,8	0,3	2,1	0,7	36,8	2,2

Työnantajan sotumaksujen vaikutus lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisten palkkojen ja palkkioiden osamäärän Yksikkötyökustannukset lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisten tuottavuuden osamäärän avulla.

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI

PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO

p. 0295 16001

f. 09 1602 2165

julkaisut@vnk.fi

vnk.fi/julkaisut